Webinar

Kennisrijk, krachtig, inspirerend kleuteronderwijs

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

Praktische afspraken

- Je ontvangt de **PowerPoint** en de **ingesproken versie** via **de nieuwsbrief van eind oktober**.
- Je **microfoon en camera** zijn **uitgeschakeld**.
- Heb je **een vraag?** Stel ze via het tabblad **V&A**.
- We kunnen tijdens dit webinar **niet alle vragen beantwoorden**. We proberen de meest gestelde vragen later te beantwoorden.
- Technische problemen? Verlaat de sessie en neem opnieuw deel.

Wat mag je verwachten?

- Je hoeft na dit webinar nog niet alles te begrijpen of te beheersen.

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

Doelen voor vandaag

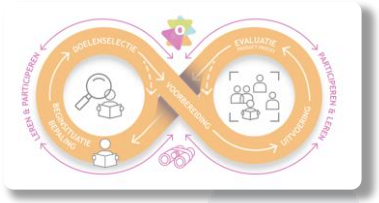

- Je krijgt inzicht in de **opbouw van een kennisrijk thema** in de kleuterklas.
  - Je maakt de vertaling wat dit zou kunnen betekenen voor jouw groep leerlingen met SOOB.
- Je doet kennis op rond **doelgericht werken** in de kleuterklas.
- Je krijgt inzicht in hoe **speel- en leeromgevingen** betrokken worden in het leerproces van onze leerlingen.
- Je krijgt inzicht in de **principes van effectieve didactiek** en hoe dit kan vertaald worden in een kleuterklas.
- Je krijgt **handvatten** om de vertaling te maken naar je eigen context.
  - Je zoekt naar kapstokken binnen in je eigen werking om bepaalde dingen soortgelijk aan te pakken.

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

Agenda

- Opening en kader
- Doelgericht werken in de kleuterklas
- Kennisrijke thema’s: opbouw, duurtijd
- Krachtige leerkansen in speel- en leeromgevingen
- De 15min die ertoe doen in de kleuterklas

OPSTAP
leerroutes voor iedereen

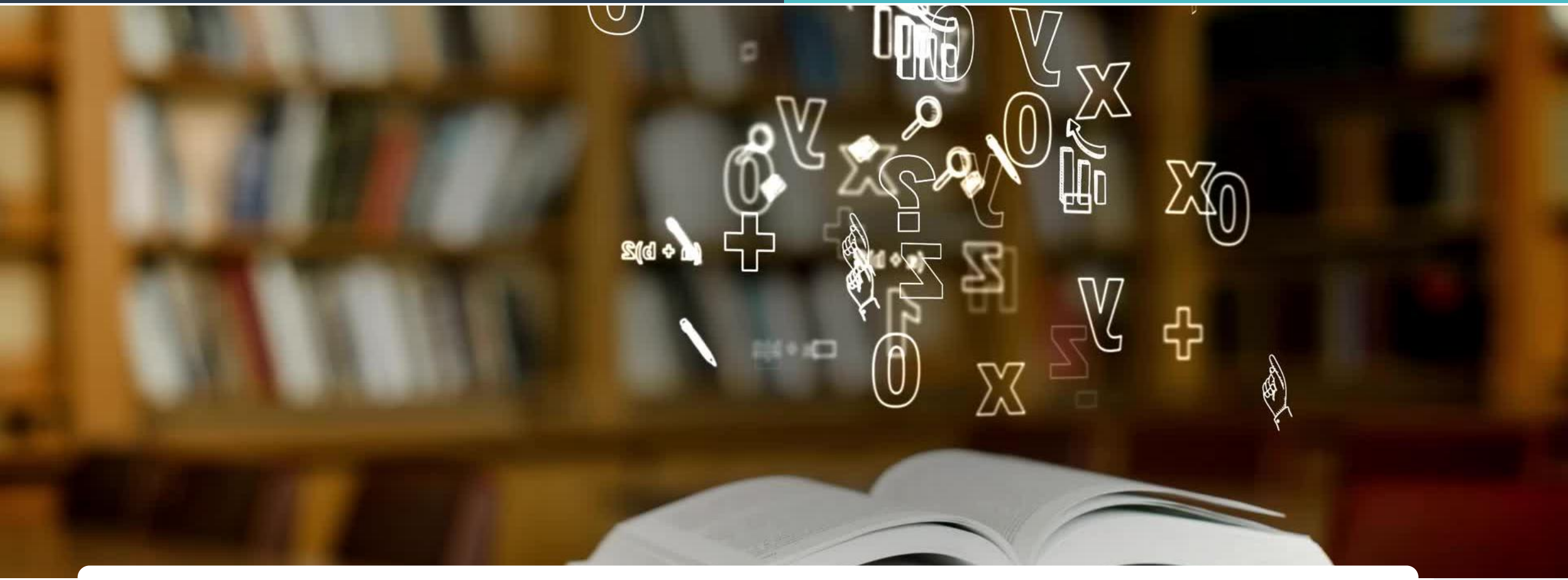

Opening en kader

Kennisrijke thema's

Fiches voor basismaterialen in de hoeken

Fiches voor terugkerende momenten

Fiches voor routinemomenten
Gerichte instructiemomenten

Deze samen zorgen ervoor dat je aan de doelen zal werken.

Effectieve didactiek
Sterk klasmanagement

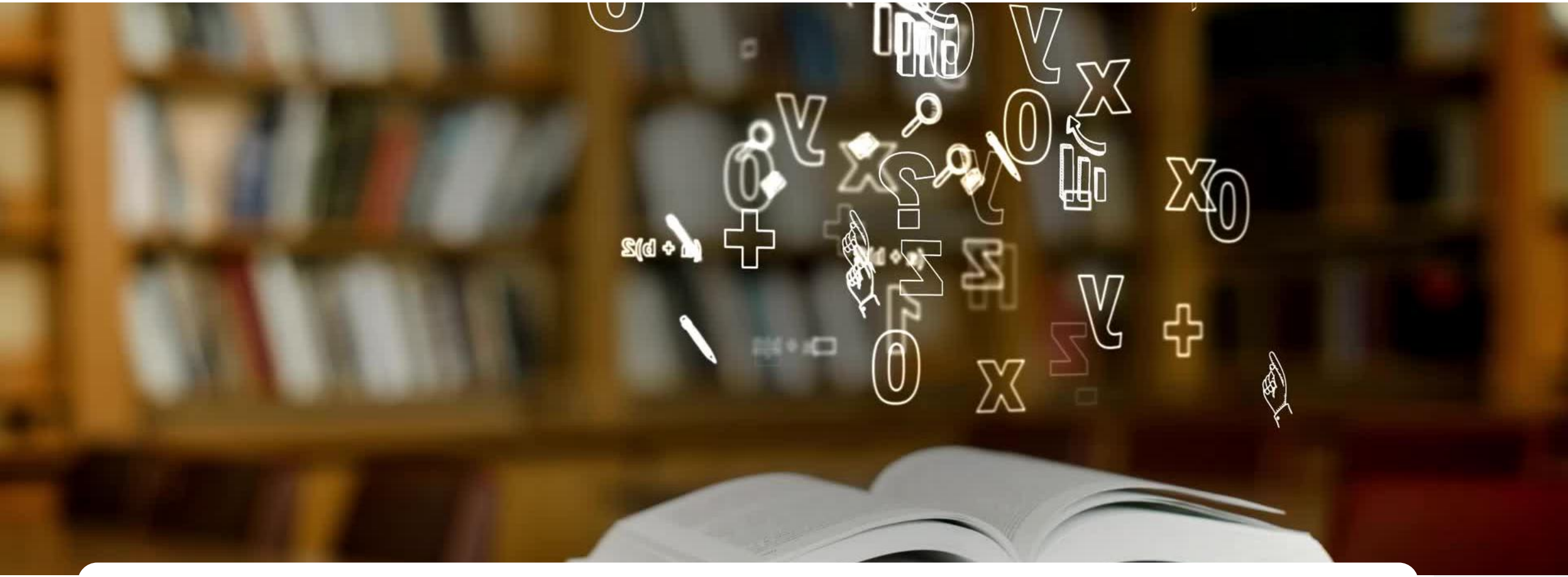

Even opfrissen

Op.Stap, leerroutes voor iedereen.

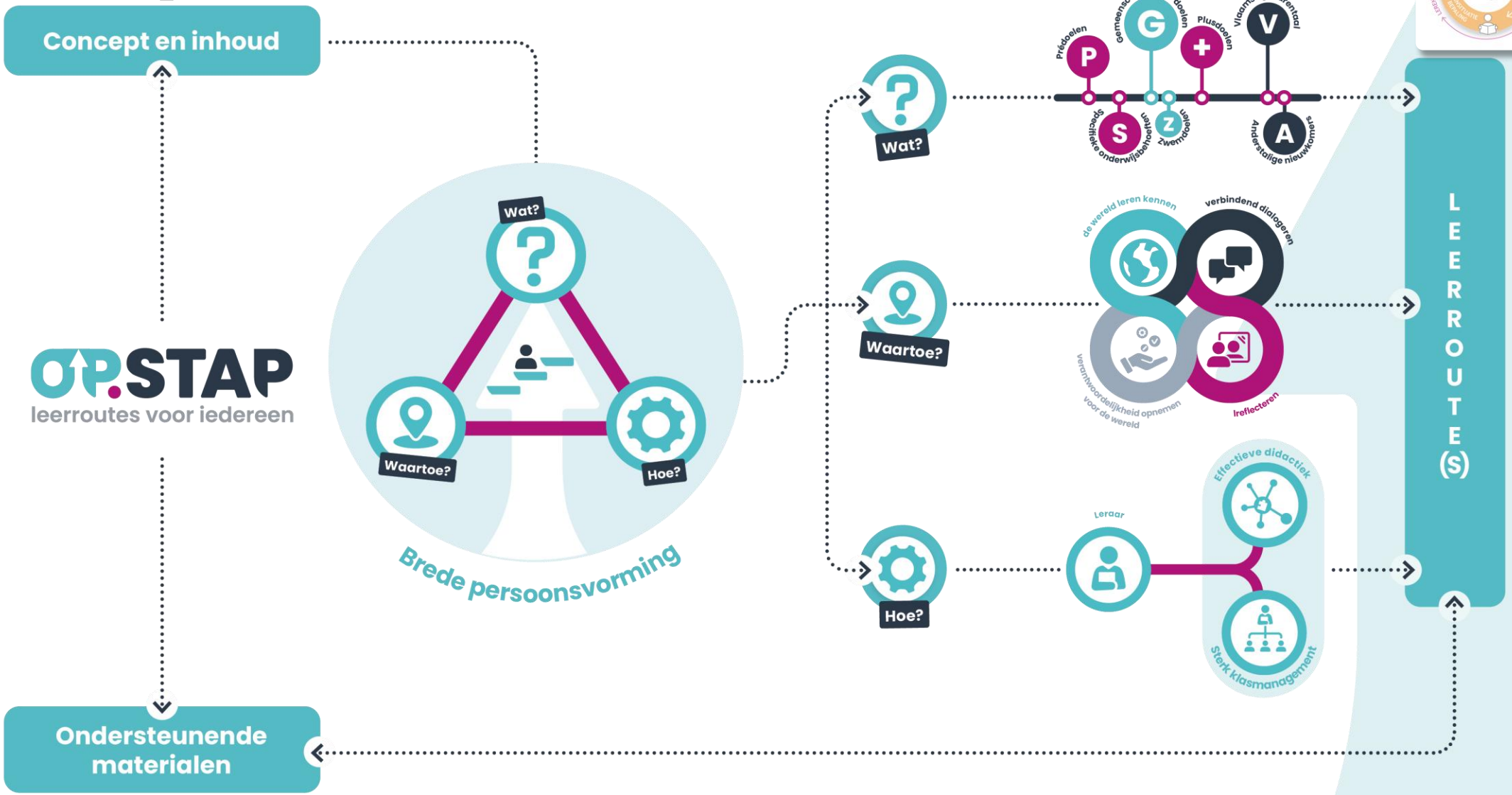

https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/opstap-leerroutes-voor-iedereen

Ordeningskader *Op.stap, leerroutes voor iedereen*

discipline	1 Nederlands en communicatie	2 Wiskunde	3 Wetenschap en techniek	4 Aardrijkskunde	5 Geschiedenis	6 Muzische vorming	11 Rooms-katholieke godsdienst
domein	*Communicatieve fundamenten*	Getallenkennis	Organismen	Topografie	Kennis van het verleden	Domeinoverschrijdend	Tussen zoeken en vertrouwen
subdomein	*Sociale aandacht* *Betekenisverlening* *Communicatievormen*	Natuurlijke getallen Gehele getallen Positieve rationale getallen	Classificatie van organismen Ontwikkeling en voortplanting van organismen	Topografisch referentiekader Relatieve en absolute ligging	Prehistorie Oudheid Middeleeuwen Vroegmoderne tijd Moderne tijd Hedendaagse tijd	Muzische grondhouding Verbeelden en creativiteit Kunst beschouwen	*Basisvertrouwen* Geborgenheid Herstel(d) vertrouwen Bronnen van vertrouwen
domein	Lezen	Bewerkingen	Relatie tussen organismen en tussen organismen en omgevingsfactoren in een biotoop	Aardrijkskundige kennis	Kennis van geschiedenis	Muziek	Bijbels lezen, tussen verhaal en leven
subdomein	*Globaal lezen* Vlot en vloeiend lezen Tekstbegrip Tekstsoorten en tekstconventies *Brattic*	Overkoepelend deel: begripsvorming, eigenschappen van en relaties tussen bewerkingen Hoofdrekenen: standaardprocedures Hoofdrekenen: handig rekenen Bewerkingen met breuken en procenten Andere rekenwijzen: schattend rekenen, cijferen, rekenen met digitale rekentools	Relatie tussen organismen onderling en hun omgeving Bouw van organismen Energiebronnen en voedingsstoffen	Aarde en atmosfeer Landschappen Indicatoren Weer en klimaat Kosmografie	Bronnengebruik Chronologisch bewustzijn Historisch redeneren Perspectieven	Repertorium Bouwstenen Vaardigheden en vormgevingsmiddelen	*Openkomen voor gelovigstaat* Aartsvader en -moeders Parabels Uittocht Wonderen Profeten Het verhaal gaat verder
domein	Schrijven	Meten en metend rekenen	Menselijk lichaam	Aardrijkskundige vaardigheden, onderzoek en denken	Reflectie en dialoog over verleden en geschiedenis	Beeld	Innerlijk leven, tussen bron en stroom
subdomein	Handschrift en digitale vaardigheden Correct schrijven Schrijven om te leren Schrijven om te delen *Brattic*	Overkoepelende meetinzichten en vaardigheden Lengte-oppervlakte-inhoud/volume Massa Geld Tijdstip en tijdsduur Temperatuur Hoekgrootte	Fysieke functies van de mens	Ruimtelijke vaardigheden Aardrijkskundig onderzoek Aardrijkskundig denken	Erfgoed, identiteit, betekenis, relatie verleden-heden Burgerschap	Repertorium Bouwstenen Vaardigheden en vormgevingsmiddelen	*Verbondenheid met zichzelf* Verwondering Dankbaarheid Inspiratie
domein	Mondeling taalgebruik	Meetkunde	Materie			Drama	Tussen hoop en kwetsbaarheid
subdomein	Luisterbegrip Spreken, presenteren en vertellen Mondelinge interactievaardigheden	Vormleer Plaatsbepaling Meetkundige transformaties Meetkundige relaties Logica en verzamelingen	Eigenschappen van materie			Repertorium Bouwstenen Vaardigheden en vormgevingsmiddelen	*Mogelijkheden en beperkingen* Troostende nabijheid Gedragenheid Hoop voor de wereld

discipline	7 Lichamelijke opvoeding en motoriek	8 ICT	9.1 Veilige en gezonde levensstijl	9.2 Leren leren	9.3 Sociaal en emotioneel leren	10 Frans	

domein	Kleinmotorische competenties	Computationeel denken	Verkeer	*Leerfundamenten*	*Emotionele fundamenten*	Mondelinge taalvaardigheid	Tussen verbondenheid en gemis
subdomein	*Mond- en gezichtsmotoriek* Kleinmotorische vaardigheden	Inzicht in digitale systemen Principes van computationeel denken	Verkeersregels Veilige verplaatsingen	*Cognitieve vaardigheden* *Flexibiliteit* *Taakgerichtheid*	*Basisveiligheid en hechting*	Luisteren Spreken Mondeling interageren	*Verbondenheid met de anderen* Ontmoetingen Vriendschap Liefde
domein	Grootmotorische competenties	Digitale informatieveiligheid	Gezondheid en redzaamheid	Leerstrategieën	Leren over jezelf	Schriftelijke taalvaardigheid	Bewegen tussen goed en kwaad
subdomein	*Basale motorische vaardigheden* Grootmotorische vaardigheden Fysieke vaardigheden Zwemmen	Digitale geletterdheid Informatiegeletterdheid	Gezonde voeding Beweging en lichaamshouding Hygiëne en persoonlijke redzaamheid Opruimen en *huishoudelijke taken* Veiligheid en eerste hulp	Cognitie Metacognitie Motivatie Organisatie	Zelfbewustijn Zelfmanagement	Lezen Schrijven	*Groeien in gevoeligheid voor goed en kwaad* Gevoeligheid voor goed en kwaad Ethische keuzes Verlangen naar het goede
domein	Psychomotorische competenties	Mediawijsheid		Leerproces	Leren over anderen en jezelf	Taalsysteem en taalgebruik	Samenleven, tussen onderweg zijn en thuiskomen
subdomein	Lichaamsbesef en -perceptie Tijdsperceptie Ruimteperceptie Lateralisatie	Auteurs- en portretrecht Digitale veiligheid		Werking van het brein Cyclisch leerproces	Sociaal bewustijn Relatievaardigheden	Kennis van woorden en lexicale structuren Toepassing van woorden en lexicale structuren Kennis van grammaticale termen Inzicht in grammaticale structuren Toepassing van grammaticale structuren Strategieën	*Verbondenheid met gemeenschappen* Thuis Samenleven in vrede Gastvrijheid
domein	Zintuiglijke competenties	Digitale creatie		Keuzeproces	Leren over identiteit en respect	Cultuur	Interlevenbeschouwelijk samenleven en dialogeren
subdomein	*Zintuiglijke waarneming* *Multisensorische integratie* *Oog-hand- en oog-voetcoördinatie* Reactie op zintuiglijke prikkels	Communiceren		Kiezen Studiekeuze	Identiteit en verbondenheid Ethisch en verantwoordelijk handelen *Doencultuur*	De Franse taal De francofone cultuur	Ik en mijn levensbeschouwing Ik, mijn levensbeschouwing en deze van de ander Ik, mijn levensbeschouwing en de samenleving
domein	Zelfconcept en interactie in groep						
subdomein	Zelfkennis en zelfvertrouwen Teamgerichte competenties						

Op.Stap, leerroutes voor iedereen.

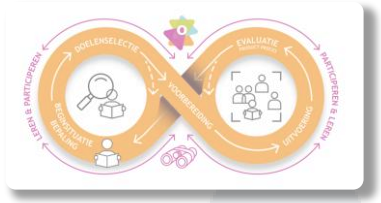

Discipline

- Domeinen
  - Subdomeinen
    - (clusters)
      - Concrete doelen

Discipline

- Domeinen
  - Subdomeinen
    - (clusters)
      - Concrete doelen

Wiskunde

- Getallenkennis
  - Natuurlijke getallen
    - Een getal interpreteren als een hoeveelheid
      - De kleuters kennen de telrij van 0 tot en met 20 (akoestisch tellen) [F].

Nederlands en communicatie

- Mondeling taalgebruik
  - Luisterbegrip
    - De leerlingen kunnen op een voorgelezen verhaal reageren door voorspellingen te maken, vragen te stellen of verbanden te leggen met hun vakspecifieke kennis en voorkennis.

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

- **G-routedoelen (gemeenschappelijke doelen):** voor alle leerlingen geldig (dus met inbegrip van minimumdoelen)
- **Z-routedoelen:** zwemdoelen, ook voor alle leerlingen geldig (watergewenners, overlevers, zwemmers)

- **P-routedoelen (pre-curriculumdoelen):** voor leerlingen met ontwikkelingsleeftijd van 0 tot 2,5 jaar
- **S-routedoelen (specifieke doelen):** voor leerlingen met specifieke onderwijs- en ondersteuningsbehoeften vanaf 2,5 jaar en ouder
- **+ routedoelen (plus doelen):** verdieping voor cognitief sterk functionerende leerlingen of leerlingen die extra uitdaging nodig hebben

- **V-routedoelen (doelen Vlaamse gebarentaal):** vanuit decreet Vlaamse gebarentaal, voor dove en (slecht)horende Vlaamse Gebarentaligen
- **A-routedoelen:** voor anderstalige nieuwkomers: ondersteunen in hun taalverwerving en integratie

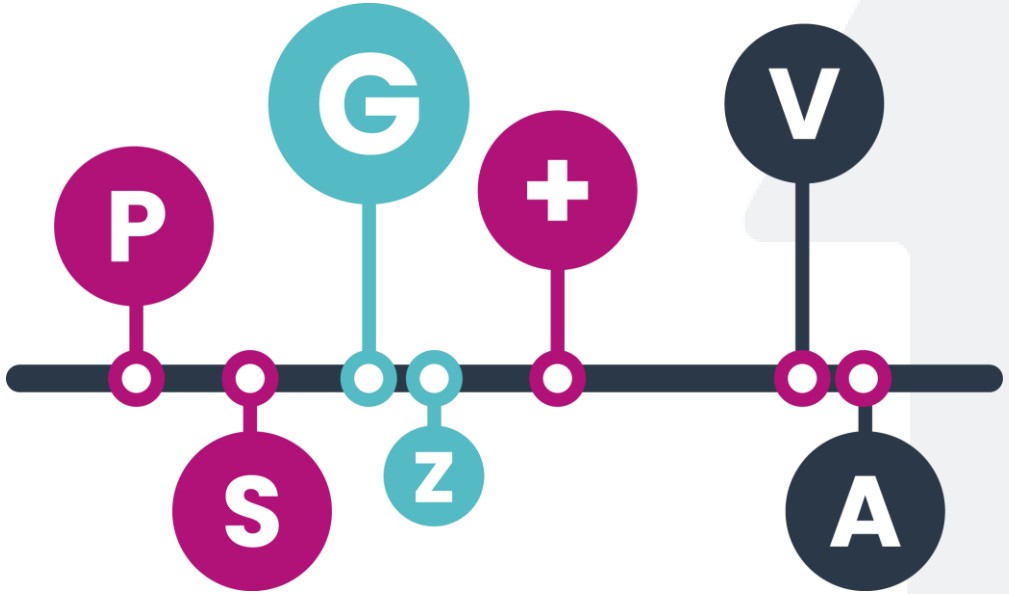

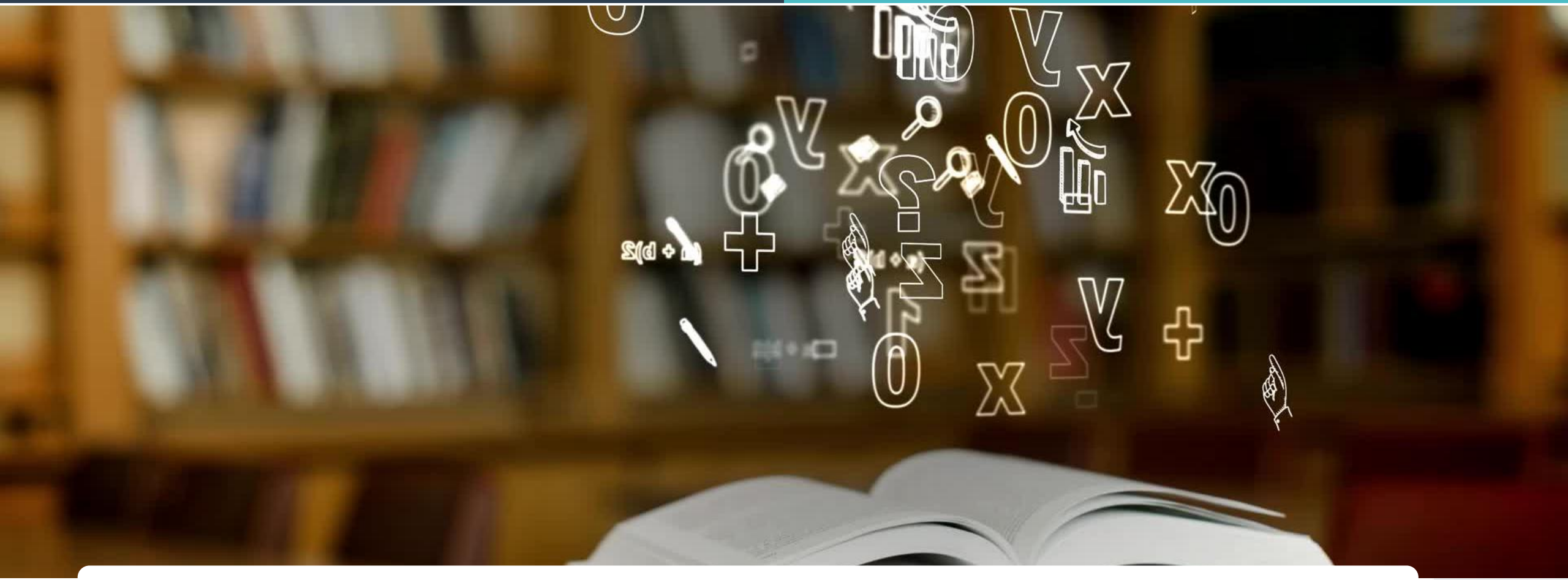

Doelgericht werken in de kleuterklas

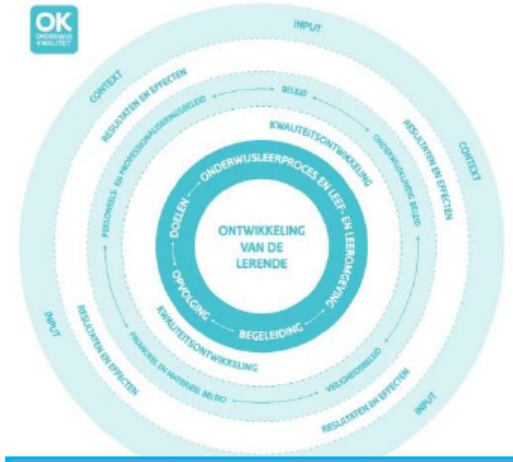

Het OK referentiekader voor onderwijskwaliteit

	Rubriek
	Deelrubriek
	Kwaliteitsverwachting

Resultaten en effecten	
R1	De school bereikt de minimaal gewenste output bij een zo groot mogelijke groep van lerenden.
R2	De school streeft naar welbevinden en betrokkenheid bij alle lerenden en het schoolteam en naar tevredenheid bij ouders en bij andere relevante partners.
R3	De school streeft bij elke lerende naar zoveel mogelijk leerwinst.
R4	De school stimuleert de studievoortgang van elke lerende.
R5	De school waarborgt de toegang tot onderwijs voor elke lerende.
R6	De school streeft naar effecten op langere termijn bij alle lerenden.

Kwaliteitsontwikkeling	
K1	De school ontwikkelt haar kwaliteit vanuit een gedragen visie die vertaald is in de onderwijsleerpraktijk.
K2	De school evalueert haar werking cyclisch, systematisch en betrouwbaar vanuit de resultaten en effecten bij de lerenden.
K3	De school borgt en ontwikkelt de kwaliteit van de onderwijsleerpraktijk.

Ontwikkeling stimuleren			
Doelen		**Begeleiding**	
D1	Het schoolteam realiseert doelgericht een brede en harmonische vorming die betekenisvol is.	B1	Het schoolteam geeft de begeleiding vorm vanuit een gedragen visie en systematiek en volgt de effecten van de begeleiding op.
D2	Het schoolteam hanteert doelen die sporen met het gevalideerd doelenkader en zorgt voor samenhang tussen de doelen.	B2	Het schoolteam biedt begeleiding zowel op het vlak van leren en studeren, onderwijsloopbaan, psychisch en sociaal functioneren als preventieve gezondheidszorg.
D3	Het schoolteam hanteert uitdagende en haalbare doelen.	B3	Het schoolteam biedt elke lerende een passende begeleiding met het oog op gelijke onderwijskansen.
D4	Het schoolteam expliciteert de doelen en de beoordelingscriteria.	B4	Het schoolteam geeft de begeleiding vorm samen met de lerende, de ouders/thuisomgeving en andere relevante partners.
Vormgeving onderwijsleerproces en leef- en leeromgeving		**Opvolging**	
V1	Het schoolteam en de lerenden creëren samen een positief en stimulerend school- en klasklimaat.	O1	Het schoolteam geeft de lerenden adequate feedback met het oog op de voortgang in het leer- en ontwikkelingsproces.
V2	Het schoolteam en de lerenden gaan positief om met diversiteit.	O2	Het schoolteam evalueert op een brede en onderbouwde wijze het onderwijsleerproces en het behalen van de doelen.
V3	De leef- en leeromgeving en de onderwijsorganisatie ondersteunen het bereiken van de doelen.	O3	Het schoolteam stuurt het onderwijsleerproces bij op basis van de feedback- en evaluatiegegevens.
V4	Het schoolteam biedt een passend, actief en samenhangend onderwijsaanbod aan.	O4	Het schoolteam beslist en rapporteert onderbouwd over het behalen van de doelen bij de lerende.

Beleid	
Beleid	
BL1	De school ontwikkelt en voert een gedragen, geïntegreerd en samenhangend beleid rekening houdend met haar (ped)agogisch project.
BL2	De school geeft haar organisatie vorm op het vlak van cultuur en structuur.
BL3	De school werkt participatief en responsief.
BL4	In de school heerst een innovatieve en lerende organisatiecultuur.
BL5	De school bouwt samenwerkingsverbanden uit die het leren en onderwijzen ten goede komen.
BL6	De school communiceert transparant over haar werking met alle betrokkenen.
Onderwijskundig beleid	
BL7	De school ontwikkelt en voert een doeltreffend beleid op het vlak van leren en onderwijzen.
Personeels- en professionaliseringbeleid	
BL8	De school ontwikkelt en voert een doeltreffend personeelsbeleid dat integraal en samenhangend is.
BL9	De school ontwikkelt en voert een doeltreffend professionaliseringsbeleid en heeft hierbij specifieke aandacht voor beginnende leraren.
Financieel en materieel beleid	
BL10	De school ontwikkelt en voert een doeltreffend financieel en materieel beleid.
BL11	De school beheerst de kosten voor alle lerenden.
Fysieke en mentale veiligheid van de leef-, leer- en werkomgeving	
BL12	De school ontwikkelt en voert een doeltreffend beleid met het oog op de fysieke en mentale veiligheid van de leef-, leer- en werkomgeving.

https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/referentiekader-onderwijskwaliteit/kwaliteitsverwachtingen

Doelen	
D1	Het schoolteam realiseert doelgericht een brede en harmonische vorming die betekenisvol is.
D2	Het schoolteam hanteert doelen die sporen met het gevalideerd doelenkader en zorgt voor samenhang tussen de doelen.
D3	Het schoolteam hanteert uitdagende en haalbare doelen.
D4	Het schoolteam expliciteert de doelen en de beoordelingscriteria.

Doelen beperken het rijke kleuteronderwijs niet.

Ze helpen de leraar om bewuste keuzes te maken in aanbod, begeleiding, observatie en bijsturing.

Van activiteitgericht plannen naar doelgericht handelen

Van:

- Welke activiteit zullen we doen?
- Welk werkje past bij het thema?
- Welke hoeken zullen we aanvullen?
- Welke doelen kunnen we achteraf koppelen?

Naar:

- Wat willen we dat kleuters leren?
- Welke kennis, vaardigheid of attitude staat centraal?
- Wat willen we concreet zien of horen?
- Welk aanbod helpt om daar te komen?

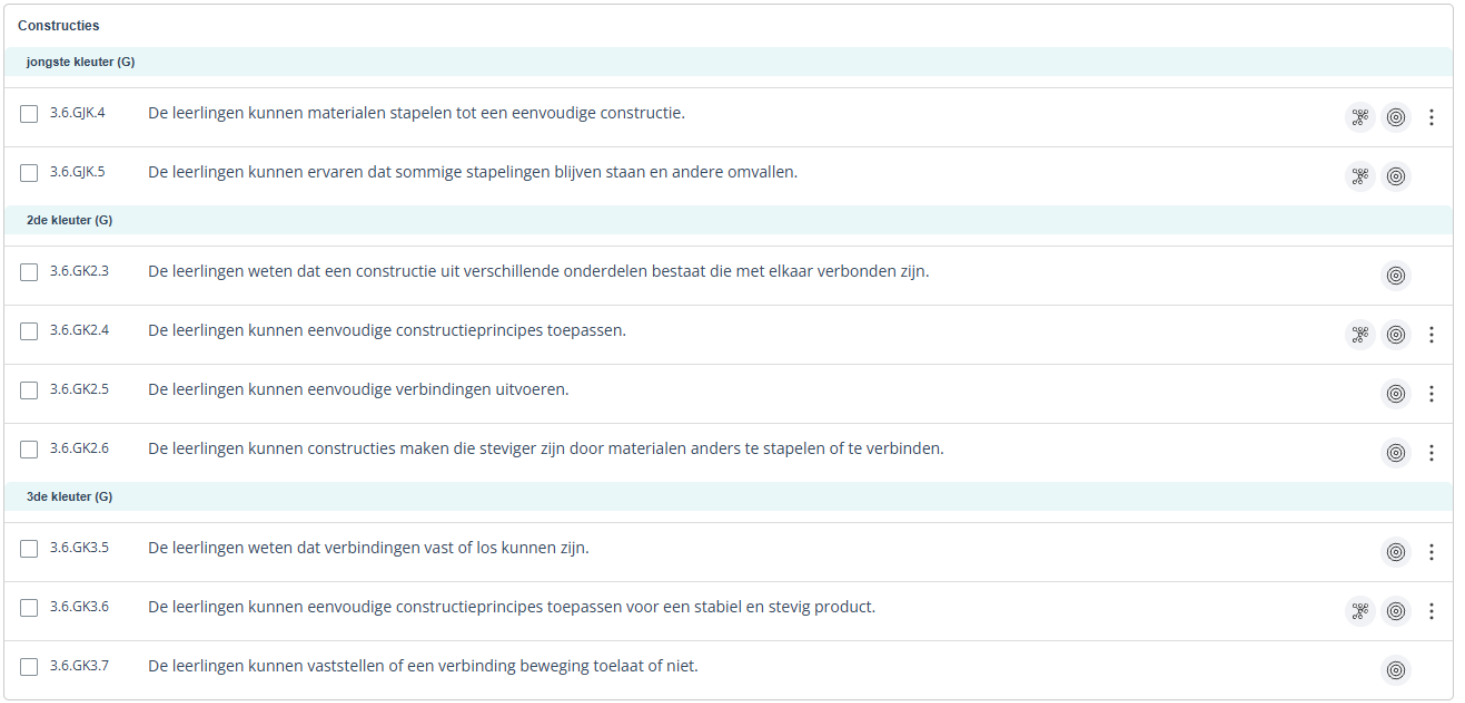

Constructies

jongste kleuter (G)

3.6.GJK.4	De leerlingen kunnen materialen stapelen tot een eenvoudige constructie.	
3.6.GJK.5	De leerlingen kunnen ervaren dat sommige stapelingen blijven staan en andere omvallen.	

2de kleuter (G)

3.6.GK2.3	De leerlingen weten dat een constructie uit verschillende onderdelen bestaat die met elkaar verbonden zijn.	
3.6.GK2.4	De leerlingen kunnen eenvoudige constructieprincipes toepassen.	
3.6.GK2.5	De leerlingen kunnen eenvoudige verbindingen uitvoeren.	
3.6.GK2.6	De leerlingen kunnen constructies maken die steviger zijn door materialen anders te stapelen of te verbinden.	

3de kleuter (G)

3.6.GK3.5	De leerlingen weten dat verbindingen vast of los kunnen zijn.	
3.6.GK3.6	De leerlingen kunnen eenvoudige constructieprincipes toepassen voor een stabiel en stevig product.	
3.6.GK3.7	De leerlingen kunnen vaststellen of een verbinding beweging toelaat of niet.	

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

D1. Het schoolteam realiseert doelgericht een brede en harmonische vorming die betekenisvol is

Breed, harmonisch en betekenisvol

Kennis

Wat moeten kleuters weten?

Vaardigheden

Wat moeten kleuters kunnen?

Attitudes

Welke houding stimuleren we?

Competenties

Hoe zetten ze dit samen in?

Breed en doelgericht zijn geen tegenstellingen.

Bewuste doelkeuzes helpen de breedte van het kleuteronderwijs te bewaken.

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

D2. Het schoolteam hanteert doelen die sporen met het gevalideerd doelenkader en zorgt voor samenhang tussen de doelen

Vertrekken vanuit doelen, vervolgens samenhang ontwerpen.

Verticale samenhang

Opbouw en continuïteit tussen JK, K2 en K3.

Horizontale samenhang

Doelen uit verschillende domeinen verbinden binnen een betekenisvolle context.

Gerichte selectie

Themadoelen en subdoelen sturen de keuze van inhoud en activiteiten.

Samenhang is geen afvinklijst.

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

D3. Het schoolteam hanteert uitdagende en haalbare doelen

Eén gedeelde context, verschillende verwachtingen.

JK

De leerlingen kunnen lichtbronnen aanduiden.

Merkt op dat licht een schaduw kan veroorzaken.

K2

De leerlingen kunnen verkennen hoe een schaduw wordt gevormd.

Onderzoekt met ondersteuning wat er gebeurt als de lichtbron verplaatst.

K3

De leerlingen kunnen ontdekken dat sommige voorwerpen licht beter weerkaatsen dan andere.

Vergelijkt waarnemingen en verwoordt de relatie tussen lichtbron, voorwerp en schaduw.

- Differentiëren in vragen en opdrachten
- Ondersteuning en zelfstandigheid variëren
- Verdieping of verbreding voorzien

OPSTAP
leerroutes voor iedereen

D4. Het schoolteam expliciteert de doelen en de beoordelingscriteria

Thema groeien en bloeien

Leerplandoel

Wat willen we bereiken?

3.1.GK2.15
De leerlingen kunnen beschrijven aan de hand van voorbeelden hoe planten groeien en ontwikkelen.

Kindtaal

Wat leren wij?

Wij onderzoeken hoe een zaadje een plant wordt.

Succescriteria

Wanneer lukt het?

Ik kan:
• een zaadje herkennen
• vertellen wat een plant nodig heeft
• veranderingen zien en benoemen
• groeifasen in volgorde leggen

Observeren en bijsturen

Wat zien en horen we?

• gebruikt woorden zoals wortel, stengel, bloem
• legt groeifasen correct
• gebruikt het plantendagboek om uit te leggen
• ziet verschillen tussen planten
"Je zag dat er een nieuw blaadje groeide. Waaraan zag je dat?"

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

D4. Het schoolteam expliciteert de doelen en de beoordelingscriteria

Thema De ruimte

Leerplandoel

Wat willen we bereiken?

4.2.GK3.15 De leerlingen kunnen de beweging van de aarde om haar as tonen met behulp van een wereldbol.

Kindtaal

Wat leren wij?

Wij onderzoeken waarom het dag en nacht wordt.

Succescriteria

Wanneer lukt het?

Ik kan:
- de aarde aanwijzen
- de zon aanwijzen
- tonen waar het licht valt
- uitleggen wanneer het dag of nacht is

Observeren en bijsturen

Wat zien en horen we?

- gebruikt wereldbol en lichtbron correct
- toont licht- en donkerzijde
- gebruikt woorden zoals aarde, zon, lichtbron
- verklaart dag en nacht met het model

"Je toont correct waar het licht valt. Wat gebeurt er aan de andere kant?"

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

Handvatten voor de klaspraktijk

D1

Bieden we een brede vorming binnen een betekenisvolle context?

D2

Vertrekken we vanuit leerplandoelen en bouwen we bewust samenhang op?

D3

Zijn de verwachtingen haalbaar én uitdagend voor deze groep?

D4

Weten we wat we concreet willen zien, horen en opvolgen?

Gebruik deze vier vragen als snelle voorbereiding én reflectie achteraf.

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

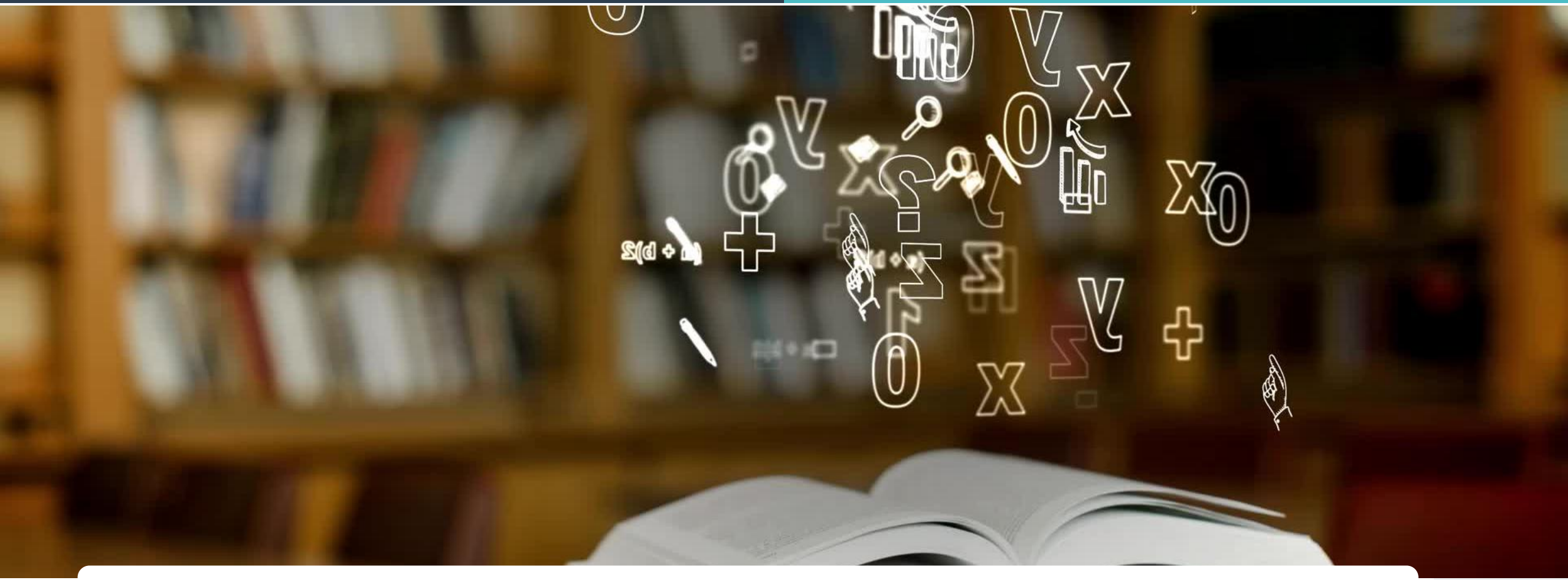

Doelen zichtbaar maken

Visualiseren is een bewuste didactische keuze

Wanneer kan visualiseren helpen?

- Om de focus zichtbaar te maken.
- Om met kleuters terug te blikken.
- Om taal en begrippen te ondersteunen.
- Om een doel herkenbaar te verbinden met concrete ervaringen.

Wat is belangrijk?

- Niet elk doel moet gevisualiseerd worden.
- Een afbeelding alleen maakt een doel niet begrijpelijk.
- Bij jonge kleuters staan **concreet materiaal, handelen en ervaren** voorop.
- Bouw geleidelijk op doorheen de kleuterschool.

Eerst handelen en ervaren, daarna waar zinvol visualiseren en verwoorden.

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

Doelenkaartjes: eerst kritisch kijken

- Vertrek van de **actuele leerplandoelen en niet van minimumdoelen.**
- Controleer steeds:
  - Kloppen de benaming en nummering?
  - Zijn de kaartjes gebaseerd op leerplandoelen of minimumdoelen?
  - Sluiten ze aan bij jouw leerlingen en klascontext?
- Kant-en-klaar materiaal kan inspireren, maar vraagt altijd een **kritische controle en eigen vertaling**.

Maak doelenkaartjes bij voorkeur zelf, afgestemd op je eigen context en leerlingen.

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

Kennisrijke thema's: opbouw en duurtijd

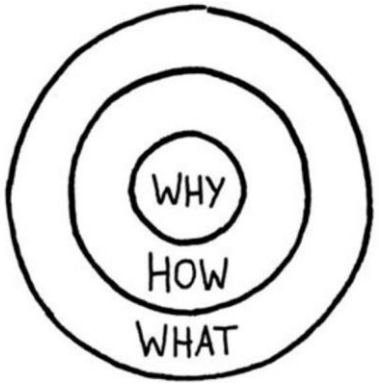

“Worden onze leerlingen hier (van de dingen die we doen) beter van?”

“Verrijken we hiermee (van de dingen die we doen) onze klaspraktijk mee?”

Opbouw van een kennisrijk thema

OP.STAP leerroutes voor iedereen

Team -> 4 tot 6 weken → wereldkennis, doelgericht, uitdagend → verbreden, verdiepen, verruimen.

DOELGERICHT

- start vanuit **leerplan**
- vertrek vanuit **voorkennis** van leerlingen
- **brainstorm** met team
- bepaal **3 tot 5 themadoelen->** rekeninghoudend met de zichtbare coherenties uit *Op.Stap, leerroutes voor iedereen*
- bepaal de **subthema's** en selecteer minstens **10 subdoelen**
- hou rekening met de **beginsituatie** van je leerlingen
- **formuleer 1RKG-subdoel per subthema-> werk 3 impulsen uit (ervaringen, geloofstaal en rituelen) >3 activiteiten/week**
- **visualiseer** gekozen themadoelen
- bepaal **rijke woordenschat**

01

SAMENHANG

- formuleer **gerichte denkvragen**
- **brainstorm met leerlingen;** zoek naar **aanknopingspunten** uit hun **leefwereld**
- denk na over je **onderzoeksvraag:** wat wil je met jouw leerlingengroep **onderzoeken, ontwerpen** en/of **optimaliseren**

02

AANBOD

- vertrek vanuit **sterke impressie**
- plan **samenhangende activiteiten**
- gebruik **rijke materialen**
- verrijk **relevante hoeken**
- stimuleer **taal** doorheen de **hele dag** en **wiskunde overal**
- gebruik **prentenboeken** en **informatieve** boeken met **rijke teksten**

03

LEERLUS

Themadoelen->

- **werk** deze **uit** in het **eerste subthema**
- **herhaal, verruim** en **verdiep** de **themadoelen** in de **volgende subthema's**

04

REFLECTIE EN MONITORING

- **tussentijds:** reflecteer, evalueer, geef feedback
- **monitor** de **groei** van je **leerlingen**
- **formuleer** samen **met leerlingen** een **antwoord op de onderzoeksvraag (de droom, de uitdaging) en/ of het probleem** die tijdens dit thema centraal staat
- **Bekijk de gevisualiseerde doelen**, zijn deze behaald?

05

KATHOLIEK ONDERWIJS .VLAANDEREN

Visual

1. DOELGERICHT (thema + doelen bepalen)

Thema van **4 tot 6 weken** in **team** bepalen - rekening houden met de voorkennis en de inhoud van het **leerplan** – **brainstormen** met het team – **themadoelen (3 tot 5)** selecteren subthema's en **subdoelen (minstens 10)** bepalen - hou rekening met de **beginsituatie** van je leerlingen - **coherenties** bekijken in de leerplantool - denk na over **visualisatie van de thema- en subdoelen** – **RKG-doelen** bepalen - formuleer **1 RKG-doel per subthema** + werk **3 impulsen** uit + **3 activiteiten per week**.
Afspraak: blijf zoveel mogelijk binnen hetzelfde domein, subdomein, de (eventuele) cluster, daar zie je een leerplandoel op leeftijd geformuleerd.

Weetjes:
- Voorkennis haal je op aan het begin van het leren.
- Achtergrondkennis bouw je systematisch op doorheen het leren.
- Themadoelen komen voornamelijk uit de zaakvakken, subdoelen ook uit de andere disciplines.
- Maak gebruik van de coherenties (samenhang van de doelen) in de digitale tool: voor, na, verplicht samen, samen, facultatief.
- **Eerst doelen, daarna activiteiten, materialen en hoeken.**
- **Kies** bewust **welke doelen** je gaat **visualiseren**.

2. SAMENHANG (verbinden)

Aanknopingspunten zoeken met de **leefwereld** d.m.v. een brainstorm met leerlingen – bij elk subthema denk je na over **onderzoeksvra(a)g(en)**: wat wil je met jouw leerlingengroep **onderzoeken, ontwerpen** en/of **optimaliseren - themadoelen in elk subthema meenemen. Denk na over de uitwerking van de waartoe.**

Weetjes:
- De leraar is inhoudelijk expert – verdiep jezelf dus ook in het thema.
- **Formuleer gerichte denkvragen om de onderzoekende houding van leerlingen te stimuleren.**
- Breng jullie eigen brainstorm samen met deze van de leerlingen.
- Samenhangen nastreven helpt het thema te
  - verbreden: nieuwe informatie toevoegen
  - verdiepen: verbanden leggen, dieper onderzoeken
  - verruimen: linken met andere contexten.
- **Leren zichtbaar maken**: kennismuur, themamuur, woordmuur, foto's, groeimindmap ...

3. AANBOD (activiteiten, materialen, hoeken)

Minstens **70%** van het thematisch aanbod is **gekoppeld aan de themadoelen en de doelen bij de subthema's – 30%** vanuit **zorg, nood of activiteiten los van de gekozen doelen – 50%** gaat naar **taal de hele dag en wiskunde overal** - welk **aanbod** voorzien we **voor** de **uitwerking van de waartoe**.

Weetjes:
- Kies voor **prentenboeken en/of informatieve boeken** met **rijke teksten.**
- Denk aan **sterke impressies** zoals een waarneming, een uitstap, een verhaal, een probleem...
- De **onderzoeksvraag** (de droom, de uitdaging) of het **probleem** dat je met je leerlingen vooropgesteld hebt, vormt **de start van het subthema** en **de rode draad** tijdens de uitwerking van het thema.
- Een goede vraag bij het uitwerken van het aanbod is: hoe helpt deze activiteit, dit materiaal, dit instructiemoment, deze hoekverrijking... het gekozen doel te bereiken?

4. LEERLUS (Start van de 4 tot 6 weken)

In het **eerste subthema** werk je de **themadoelen** doelgericht uit. Je herhaalt en verdiept de themadoelen in de andere subthema's.

Weetjes:
- Een **gezamenlijke voorbereiding** zorgt ervoor dat je het **spiraalleren** goed kan toepassen: verbinding met opgedane kennis, herhaling van concepten en opbouw van complexiteit doorheen de kleuterschool.
- In een goede leerlus leg je verbanden tussen aangebrachte kennis en bouw je hierop verder.
- De didactische keuzes die je maakt zijn doorslaggevend voor diepgaand leren.

5. REFLECTIE EN MONITORING (kwaliteitsontwikkeling)

- Tussentijds **evalueren, reflecteren en feedback** geven: hebben we al een antwoord op onze vragen?
- **Verzamelen en beoordelen** van doelen, het **handelen** hierop afstemmen en hierover **communiceren** met de leerlingen: hebben we de groei van kinderen in beeld?
- Samen met de kleuters een **antwoord formuleren op de onderzoeksvraag** (de droom, de uitdaging) **en/ of het probleem** dat tijdens dit thema centraal staat.
- **Bekijk de gevisualiseerde doelen**: zijn deze behaald?
- **Reflecteer als team.** Wat nemen we mee als bijsturing naar een volgende keer? (school en klas)

WOORDENSCHAT

Stap 1: Vertrek vanuit de geselecteerde doelen.
Stap 2: Selecteer begrippen:
- raadpleeg de begrippenlijst(en) van de discipline(s)
- begrippen uit de leerinhouden & school- en instructietaal
- voor sommige leerlingen zal er extra ingezet worden op basiswoordenschat

Stap 3: Bouw een kennisschema op – verbind begrippen met elkaar – welke school- en instructietaal is er nodig om de leerinhoud te begrijpen?

Weetjes:
Weten = het concept begrijpen.
Kunnen = beheersing volgens het handelingswerkwoord zoals classificeren, verwoorden, tonen...
Kennen = de begrippen actief gebruiken.

Team -> 4 tot 6 weken → wereldkennis, doelgericht, uitdagend → Waartoe → verbreden, verdiepen, verruimen.

Opbouw van een kennisrijk thema

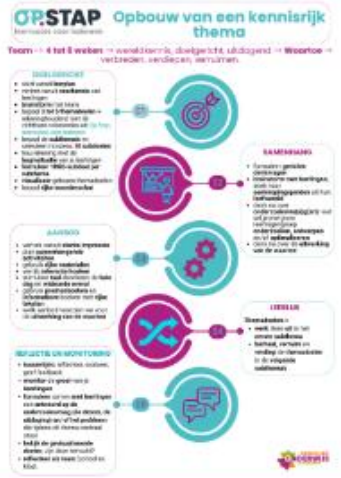

KATHOLIEK ONDERWIJS .VLAANDEREN

Placemat

OP.STAP leerroutes voor iedereen — Opbouw van een kennisrijk thema

Team -> 4 tot 6 weken → _____
→ Waartoe → verbreden, verdiepen, verruimen.

BEGINSITUATIE

01

DOELGERICHT

SAMENHANG

02

AANBOD

03

LEERLUS

04

REFLECTIE EN MONITORING

05

KATHOLIEK ONDERWIJS VLAANDEREN

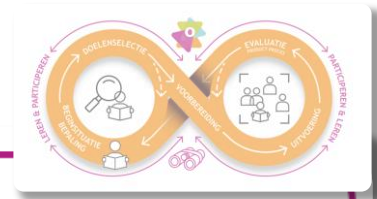

0.BEGINSITUATIE (afgestemd)

1. DOELGERICHT (thema + doelen bepalen)

2. SAMENHANG (verbinden)

3. AANBOD (activiteiten, materialen, hoeken)

4. LEERLUS (Start van de 4 tot 6 weken)

5. REFLECTIE EN MONITORING (kwaliteitsontwikkeling)

WOORDENSCHAT

Team -> 4 tot 6 weken → _____
→ Waartoe → verbreden, verdiepen, verruimen.

Opbouw van een kennisrijk thema

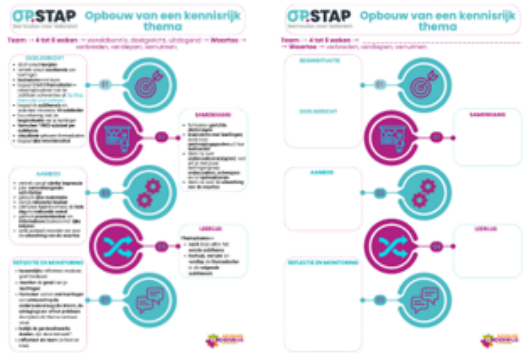

KATHOLIEK ONDERWIJS VLAANDEREN

Documenten in ontwikkeling

OPBOUW KENNISRIJK THEMA
(4 TOT 6 WEKEN)

OPSTAP
leerroutes voor leidersen

Uitwerken thema: **wereldkennis, doelgericht** en **uitdagend**

DOELGERICHT

SAMENHANG
Brainstormen: subthema's + doelen

AANBOD
Activiteiten, materialen, hoeken.

LEERLIJN
Start van de 4 tot 6 weken

REFLECTIE
Tussentijds reflecteren en kwaliteitsontwikkeling

versie januari 2026

- EMB = Ernstig meervoudig of verstandelijk beperkt (F1/ F2)
- Jonge ontwikkelleeftijd op de brug naar jongste kleuter (leeftijd 18m tot 3j): (F2/F3,JK)
- Ontwikkelleeftijd niveau kleuter +/-3j tot 6j
- Brug derde kleuter – niveau eerste en tweede leerjaar (K3/F4/F5/L1 en L2)
- Leerlingen die werken op niveau derde tot en met zesde leerjaar (G-routedoelen + uitwijken andere doelensets)

De grootste wijziging

Team -> **4 tot 6 weken** → wereldkennis, doelgericht, uitdagend → **Waartoe** → verbreden, verdiepen, verruimen.

Wat wil dit dan zeggen voor onze doelgroep?

- **Team -> 4 tot 6 weken** → FOCUS voor mijn doelgroep → **Waartoe** → verbreden, verdiepen, verruimen.
- Waar ligt voor jullie de focus?
  - Ervaren van de wereld voorbeelden erbij zoeken
  - Kennis van de wereld
  - Verbanden leggen
  - Doelgericht afgestemd op het kind
  - Uitdagend op niveau van de leerling
  - Van de kleine wereld naar de grote wereld

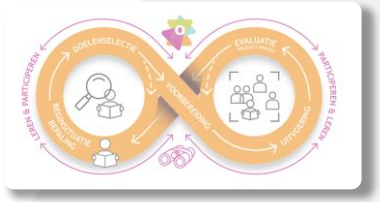

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

1. DOELGERICHT

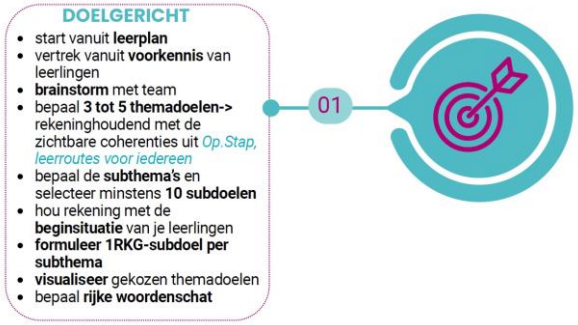

- **Thema** van **4 tot 6 weken** in **team** bepalen
- rekening houden met de voorkennis en de inhoud van het **leerplan**
- **brainstormen** met het team
- **themadoelen (3 tot 5)** selecteren, subthema's en **subdoelen (minstens 10)** bepalen
- hou rekening met de **beginsituatie** van je leerlingen
- **coherenties** bekijken in de leerplantool
- denk na over het **visualisatie van de thema- en subdoelen**
- **RKG-doelen** bepalen – formuleer **1 RKG doel per subthema** + werk **3 impulsen** uit + **3 activiteiten per week**.

Afspraak: blijf zoveel mogelijk binnen hetzelfde domein, subdomein, de (eventuele) cluster, daar zie je een leerplandoel op leeftijd geformuleerd.

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

0. BEGINSITUATIE (afgestemd)

1. DOELGERICHT (thema + doelen bepalen)

DOELGERICHT

- start vanuit **leerplan**
- vertrek vanuit **voorkennis** van leerlingen
- **brainstorm** met team
- bepaal **3 tot 5 themadoelen->** rekeninghoudend met de zichtbare coherenties uit *Op Stap, leerroutes voor iedereen*
- bepaal de **subthema's** en selecteer minstens **10 subdoelen**
- hou rekening met de **beginsituatie** van je leerlingen
- **formuleer 1RKG-subdoel per subthema**
- **visualiseer** gekozen themadoelen
- bepaal **rijke woordenschat**

01

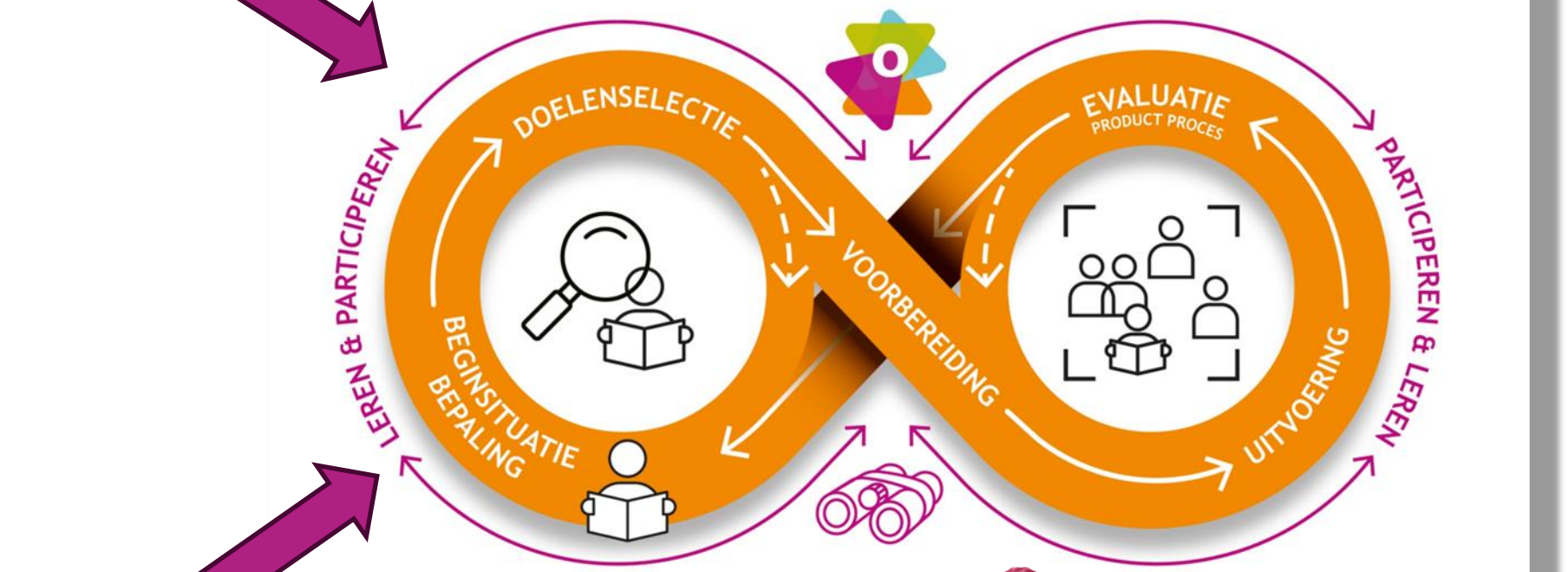

WOORDENSCHAT

Stap 1: Vertrek vanuit de geselecteerde doelen.
Stap 2: Selecteer begrippen:
- raadpleeg de begrippenlijst(en) van de discipline(s)
- begrippen uit de leerinhouden & school- en instructietaal
- voor sommige leerlingen zal er extra ingezet worden op basiswoordenschat

Stap 3: Bouw een kennisschema op – verbind begrippen met elkaar – welke school- en instructietaal is er nodig om de leerinhoud te begrijpen?

Weetjes:
Weten = het concept begrijpen.
Kunnen = beheersing volgens het handelingswerkwoord zoals classificeren, verwoorden, tonen…
Kennen = de begrippen actief gebruiken.

Een themadoel is een leerplandoel dat voldoende conceptueel, kennisrijk, breed, samenhangend en betekenisvol is om gedurende 4 tot 6 weken de inhoudelijke ruggengraat van een volledig thema te vormen.

Criteria themadoel

- **Draagt de inhoudelijke kern van het thema**
  - Kennis, inzichten of concepten die leerlingen gedurende meerdere weken kunnen opbouwen
- **Heeft voldoende breedte**
  - Meerdere activiteiten, gesprekken, kennisinhouden
- **Laat zich opsplitsen in meerdere subdoelen**
  - Linken met subthema's moeten mogelijk zijn
- **Heeft een sterke kenniscomponent**
  - Komt uit de zaakvakken
- **Kan leiden tot betekenisvolle denk- en onderzoeksvragen**
  - Nodigen uit tot denken en onderzoeken
- **Creëert kansen voor integratie van andere disciplines in de subthema's.**
  - Waar zijn er nog kansen?

OPSTAP
leerroutes voor iedereen

Mogelijke richtvragen

- Bouwt het belangrijke kennis op over de wereld?
- Kan ik er 4 tot 6 weken rond werken?
- Kan ik er meerdere subthema's uit afleiden?
- Kan het in elk subthema terugkomen?
- Kan ik er krachtige denk- en onderzoeksvragen rond formuleren?

Zaakvakken:

- Wetenschap en techniek
- Aardrijkskunde
- Geschiedenis
- Muzische vorming
- (beperkt ook in gezonde en veilige levensstijl)

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

Voorbeeld van een goed themadoel

jongste kleuter (G)		
☐	3.1.GJK.3	De leerlingen kunnen groei en ontwikkeling van organismen waarnemen.
2de kleuter (G)		
☐	3.1.GK2.14	De leerlingen kunnen beschrijven aan de hand van voorbeelden hoe mensen en dieren groeien en ontwikkelen.
☐	3.1.GK2.15	De leerlingen kunnen beschrijven aan de hand van voorbeelden hoe planten groeien en ontwikkelen.
3de kleuter (G)		
☐	3.1.GK3.10	De leerlingen kennen de fasen van de levenscyclus van de plant: kieming, groei, voortplanting, dood.
☐	3.1.GK3.11	De leerlingen kennen de fasen van de levenscyclus van het dier: geboorte, groei, voortplanting, dood.
☐	3.1.GK3.12	De leerlingen kennen de fasen van de levenscyclus van de mens: geboorte, groei, voortplanting, dood.

Geen themadoel, eerder subdoel

Begrippen

2de kleuter (G)

☐	3.1.GK2.11	De leerlingen kennen de volgende begrippen: geboren worden en groeien.
☐	3.1.GK2.12	De leerlingen kennen de volgende begrippen: de geboorte, het zogen, het jong, de volwassene.
☐	3.1.GK2.13	De leerlingen kennen de volgende begrippen: het ei, uitkomen, het kuiken, het volwassen dier.

3de kleuter (G)

☐	3.1.GK3.8	De leerlingen kennen het volgende begrip: kiemen.
☐	3.1.GK3.9	De leerlingen kennen het volgende begrip: sterven.

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

2. SAMENHANG

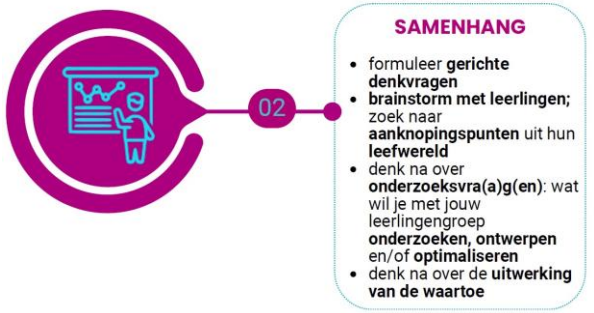

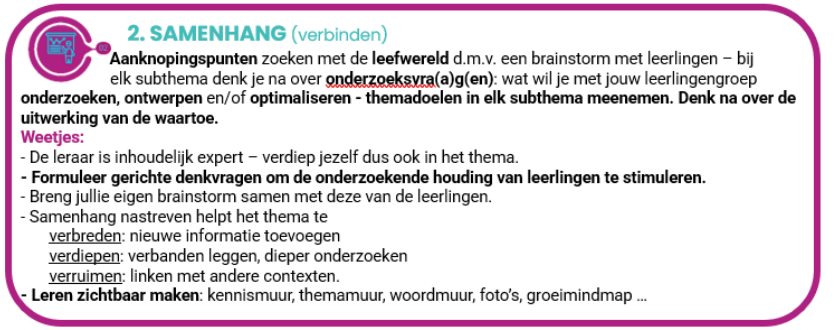

- **Aanknopingspunten** zoeken met de **leefwereld** d.m.v. een brainstorm met leerlingen.
- Bij elk subthema denk je na over **onderzoeksvra(a)g(en):** wat wil je met jouw leerlingengroep **onderzoeken, ontwerpen** en/of **optimaliseren?**
- **Themadoelen in elk subthema meenemen.**
- **Denk na over de uitwerking van de waartoe.**

OPSTAP
leerroutes voor iedereen

Waartoe?

LEERROUTE(S)

De wereld leren kennen

- **Kern:**
  kennis opbouwen over de werkelijkheid

- Dit is de **inhoudelijke ruggengraat**. Je zorgt voor:
  - rijke, correcte en samenhangende **kennisinhouden**
  - opbouw van **begrippen en inzichten**
  - **verbinding met de echte wereld**

Je kan ervoor kiezen om met de volledige school voor dezelfde ‘waartoe’ te kiezen en de vier stappen klas doorbrekend te organiseren. Dit kan zeker in een instructiekring! Ik geef een voorbeeld rond thema de ruimte.

Verbindend dialogeren

- **Kern:** luisteren naar elkaars mening, verhaal, gevoel.

- Hier wordt kennis **gedeeld, verdiept en verbonden**:
  - leerlingen **leren luisteren, reageren en verwoorden**
  - het verbindende legt de nadruk op de **diversiteit** in ideeën die kan ontstaan. Hoe ziet een ander de dingen? Het mag anders zijn dan hoe jij dat ziet
  - taal is het middel om **kennis** te **verwerken**
  - **perspectieven** worden naast elkaar gelegd

Verantwoordelijkheid opnemen voor de wereld

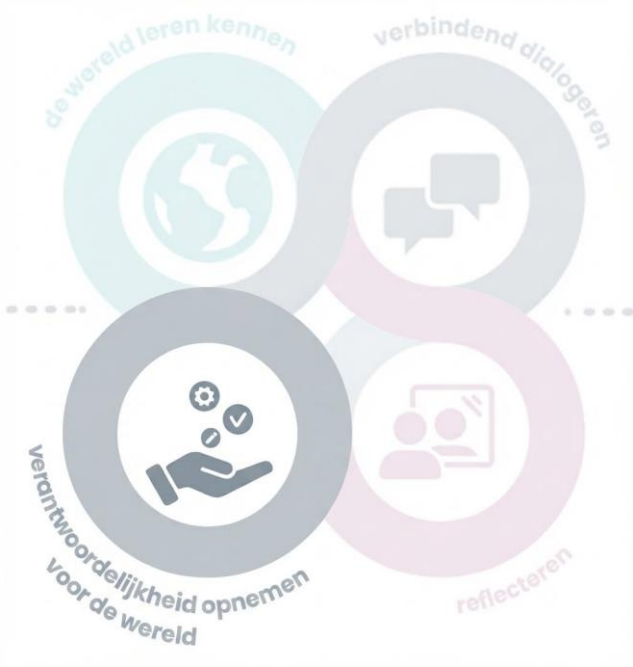

- **Kern:** waarden, handelen en betrokkenheid

- De kennis krijgt **betekenis en urgentie**:
  - leerlingen ervaren dat **kennis niet vrijblijvend** is
  - ze worden uitgenodigd tot **zorgzaam en bewust handelen**

Reflecteren

- **Kern:** stilstaan bij leren, denken en handelen

- Reflectie zorgt voor **verdieping en verankering**:
  - wat heeft onze actie teweeggebracht, wat hebben we bereikt?
  - leerlingen **kijken terug op wat ze leerden**
  - ze **worden zich bewust van hun eigen denken**
  - ze **leggen verbanden en sturen bij**
  - **verkennen van eigen emoties/gevoelens bij wat in de klas wordt geleerd en beleefd**

Persoonsvorming doorheen een kennisrijk thema

Elk subthema kan kansen bieden voor elk aspect. Niet elk aspect moet in elk subthema expliciet aan bod komen.
Maar over alle subthema's heen moeten alle aspecten opgenomen worden om tot brede persoonsvorming te komen. Kies wijs.

KENNISRIJK THEMA

DE RUIMTE

OPSTAP leerroutes voor iedereen

JK	K2	K3
Dag en nacht	De zon geeft licht	Onze plaats in de ruimte
Waar is de maan?	In de nachthemel	Waarom wordt het dag/nacht
Naar de sterren	Astronauten op missie	Reizen tussen de planeten

Kleuren verwijzen hier naar de aspecten

VIER ASPECTEN

- De wereld leren kennen
- Verbindend dialogeren
- Verantwoordelijkheid opnemen voor de wereld
- Reflecteren

MOGELIJKE ACTIES VERANTWOORDELIJKHEID

- Broeikaseffect → boom planten op de speelplaats.
- Energie vanuit de blauwe planeet → zonnepanelen, windmolens, waterkracht
- Lichtvervuiling → minder sterren 's nachts, niet goed voor de nachtdieren, veel energieverbruik

KANSEN IN ELK SUBTHEMA • GEEN AFVINKLIJST • SAMEN EEN RIJK PATROON

Denk na over de uitwerking van de waartoe. Welk aanbod voorzien we voor de uitwerking van de waartoe	
Aspecten van waartoe	**JK K2 K3**
De wereld leren kennen	Karrewiet 6 augustus 2026 Nieuwe beelden van de zon https://www.vrt.be/vrtmax/az/karrewiet/2026/karrewiet-d20260806/ (Op 3'12'') Karrewiet 12 augustus 2026 Zonsverduistering https://www.vrt.be/vrtmax/a-z/karrewiet/2026/karrewiet-d20260812/ (Op 3'30'') **1. We bekijken de beelden** Wat hebben we gezien op het filmpje? Wat weet je over de zonsverduistering? Heb je het zelf gezien? Zou je naar de zon kunnen reizen? Denk je dat de zon ooit opgeraakt? **2. Kennisrijk afronden** De zon is een ster. Ze geeft licht en warmte. Zonder de zon kunnen mensen, dieren en planten niet leven. Soms komt de maan tussen de aarde en de zon, dat noemen we een zonsverduistering.
Verbindend dialogeren	**1. Gesprek: Ik en de zon** Hou jij van zonnig weer? Wat doe jij graag als de zon schijnt? Wat doen mensen als het erg warm is? Waarom dragen sommige mensen een petje/zonnehoed? Waarom zoeken we soms schaduw? Waarom smeren we zonnecrème en waarom is dat zo belangrijk? → De zon geeft ons warmte en licht, maar er zitten ook onzichtbare stralen in = UV- stralen. Te veel van die stralen kunnen onze huid pijn doen. Daarom beschermen we ons met zonnecrème, een hoedje, de schaduw. **2. Kennisrijk afronden** De zon is niet gevaarlijker geworden, we weten wel veel meer over de UV-stralen. Insmeren is héél belangrijk om onze huid te beschermen tegen die stralen.
Verantwoordelijkheid opnemen voor de wereld	**1. De opwarming van de aarde** → De zon geeft altijd warmte aan de aarde. Doordat de mensen op onze aarde teveel rook en gassen (CO^2) maken: auto's, vliegtuigen en fabrieken, houdt de aarde die warmte teveel vast. Daardoor wordt het steeds warmer op onze aarde. → Illustreren aan de hand van foto's en filmpjes. **2. Kennisrijk afronden** Het is niet de zon die zorgt voor het 'broeikaseffect', maar wij die die te weinig zorg dragen voor de aarde. Er moet meer groen komen. Groen zorgt voor afkoeling. **3. Verantwoordelijkheid nemen** Wat kunnen we doen in onze klas, op onze school? Te voet of met de fiets naar school komen. Zuinig zijn met water. Een boom of struiken planten op de speelplaats, een groene hoek. Afval goed sorteren, herbruikbare zaken gebruiken zodat de afvalberg kleiner wordt. Wat kunnen we thuis doen? → We willen een boom planten op onze speelplaats. Hoe Maak een actieplan met picto's, stappenplan, duidelijke afspraken … → Kunnen we andere scholen meenemen? Het dorp? De stad? …
Reflecteren	**1. Aan de hand van ons schema, afsprakenblad, stappenplan …** Hoe voelde het om mee te werken aan deze actie? Kunnen we door onze actie onze gewoontes veranderen? Zijn we anders gaan denken? Kunnen we onze actie ook aan de andere scholen in de buurt meegeven? **2. Kennisrijk afronden** Hoe kunnen we aantonen dat we iets betekent hebben?

SAMENHANG

02

- formuleer **gerichte denkvragen**
- **brainstorm met leerlingen;** zoek naar **aanknopingspunten** uit hun **leefwereld**
- denk na over **onderzoeksvra(a)g(en)**: wat wil je met jouw leerlingengroep **onderzoeken, ontwerpen** en/of **optimaliseren**
- denk na over de **uitwerking van de waartoe**

AANBOD

03

- vertrek vanuit **sterke impressie**
- plan **samenhangende activiteiten**
- gebruik **rijke materialen**
- verrijk **relevante hoeken**
- stimuleer **taal** doorheen de **hele dag** en **wiskunde overal**
- gebruik **prentenboeken** en **informatieve** boeken met **rijke teksten**
- welk aanbod voorzien we voor de **uitwerking van de waartoe**

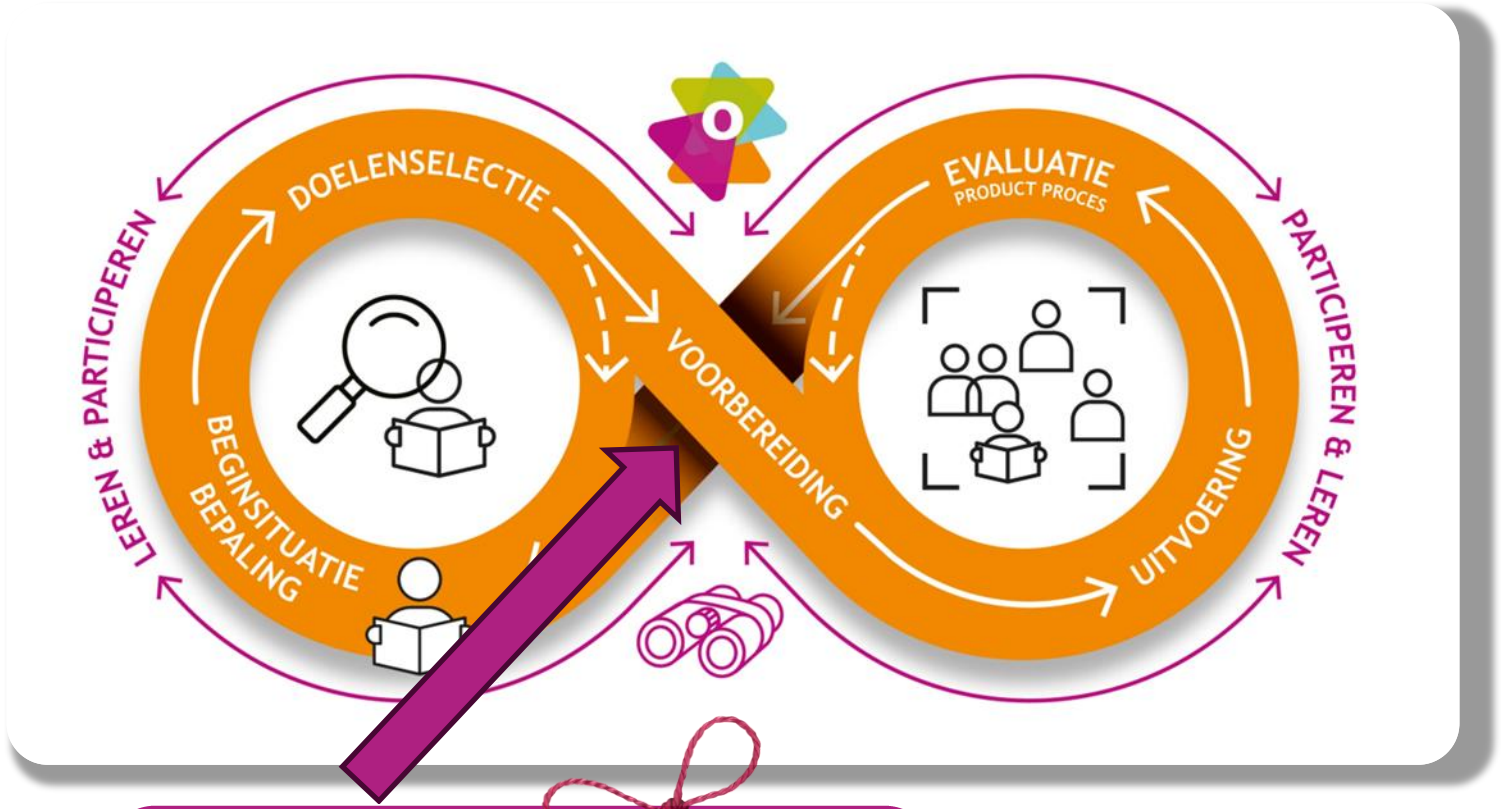

WOORDENSCHAT

Stap 1: Vertrek vanuit de geselecteerde doelen.
Stap 2: Selecteer begrippen:
- raadpleeg de begrippenlijst(en) van de discipline(s)
- begrippen uit de leerinhouden & school- en instructietaal
- voor sommige leerlingen zal er extra ingezet worden op basiswoordenschat

Stap 3: Bouw een kennisschema op – verbind begrippen met elkaar – welke school- en instructietaal is er nodig om de leerinhoud te begrijpen?

Weetjes:
Weten = het concept begrijpen.
Kunnen = beheersing volgens het handelingswerkwoord zoals classificeren, verwoorden, tonen…
Kennen = de begrippen actief gebruiken.

3. AANBOD

3. AANBOD (activiteiten, materialen, hoeken)

Minstens **70%** van het thematisch aanbod is **gekoppeld aan de themadoelen en de doelen bij de subthema's – 30%** vanuit **zorg, nood of activiteiten los van de gekozen doelen – 50%** gaat naar **taal de hele dag en wiskunde overal** - welk **aanbod** voorzien we **voor** de **uitwerking van de waartoe**.

Weetjes:
- Kies voor **prentenboeken en/of informatieve boeken met rijke teksten.**
- Denk aan **sterke impressies** zoals een waarneming, een uitstap, een verhaal, een probleem…
- De **onderzoeksvraag** (de droom, de uitdaging) of het **probleem** dat je met je leerlingen vooropgesteld hebt, vormt **de start van het subthema** en **de rode draad** tijdens de uitwerking van het thema.
- Een goede vraag bij het uitwerken van het aanbod is: hoe helpt deze activiteit, dit materiaal, dit instructiemoment, deze hoekverrijking… het gekozen doel te bereiken?

- **Minstens 70%** van het thematisch aanbod is **gekoppeld aan de themadoelen en de doelen bij de subthema's - 30%** vanuit **zorg, nood of activiteiten los van de gekozen doelen.**
- **50%** gaat naar **taal de hele dag** en **wiskunde overal.**
- Welk **aanbod** voorzien we **voor** de **uitwerking van de waartoe**?

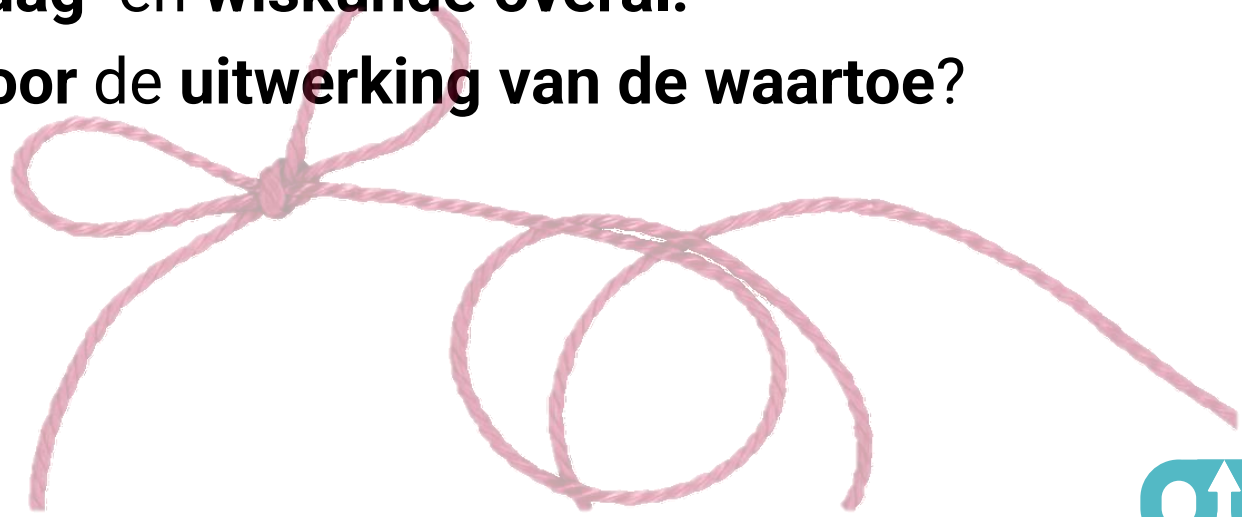

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

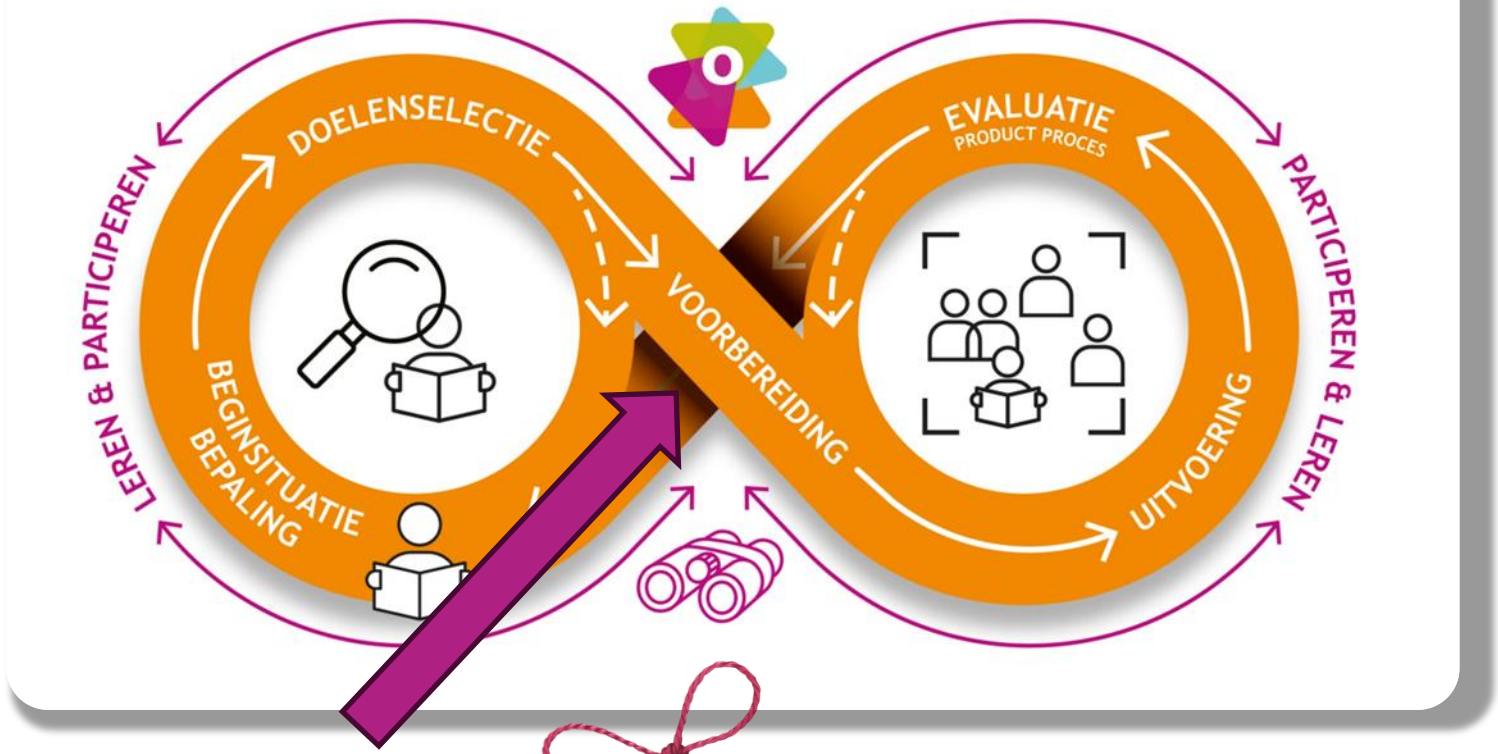

02

SAMENHANG

- formuleer **gerichte denkvragen**
- **brainstorm met leerlingen;** zoek naar **aanknopingspunten** uit hun **leefwereld**
- denk na over **onderzoeksvra(a)g(en)**: wat wil je met jouw leerlingengroep **onderzoeken, ontwerpen** en/of **optimaliseren**
- denk na over de **uitwerking van de waartoe**

AANBOD

- vertrek vanuit **sterke impressie**
- plan **samenhangende activiteiten**
- gebruik **rijke materialen**
- verrijk **relevante hoeken**
- stimuleer **taal** doorheen de **hele dag** en **wiskunde overal**
- gebruik **prentenboeken** en **informatieve** boeken met **rijke teksten**
- welk aanbod voorzien we voor de **uitwerking van de waartoe**

03

WOORDENSCHAT

Stap 1: Vertrek vanuit de geselecteerde doelen.
Stap 2: Selecteer begrippen:
- raadpleeg de begrippenlijst(en) van de discipline(s)
- begrippen uit de leerinhouden & school- en instructietaal
- voor sommige leerlingen zal er extra ingezet worden op basiswoordenschat

Stap 3: Bouw een kennisschema op – verbind begrippen met elkaar – welke school- en instructietaal is er nodig om de leerinhoud te begrijpen?

Weetjes:
Weten = het concept begrijpen.
Kunnen = beheersing volgens het handelingswerkwoord zoals classificeren, verwoorden, tonen…
Kennen = de begrippen actief gebruiken.

4. LEERLUS

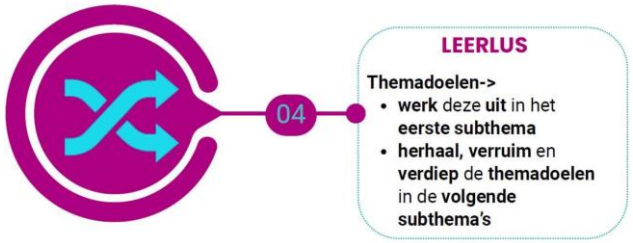

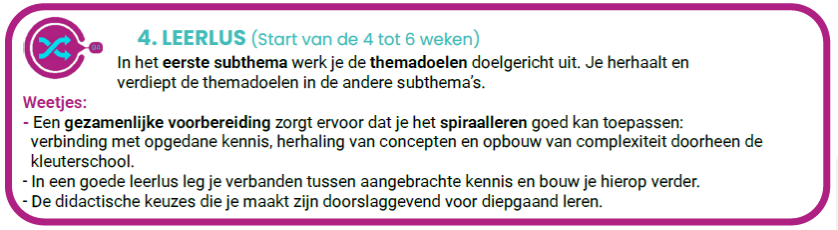

- In het **eerste subthema** werk je de **themadoelen** doelgericht uit.
- Je herhaalt en verdiept deze doelen in de andere subthema's.

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

AANBOD

- vertrek vanuit **sterke impressie**
- plan **samenhangende activiteiten**
- gebruik **rijke materialen**
- verrijk **relevante hoeken**
- stimuleer **taal** doorheen de **hele dag** en **wiskunde overal**
- gebruik **prentenboeken** en **informatieve** boeken met **rijke teksten**
- welk aanbod voorzien we voor de **uitwerking van de waartoe**

03

04

LEERLUS

Themadoelen->

- **werk** deze **uit** in het **eerste subthema**
- **herhaal, verruim** en **verdiep** de **themadoelen** in de **volgende subthema's**

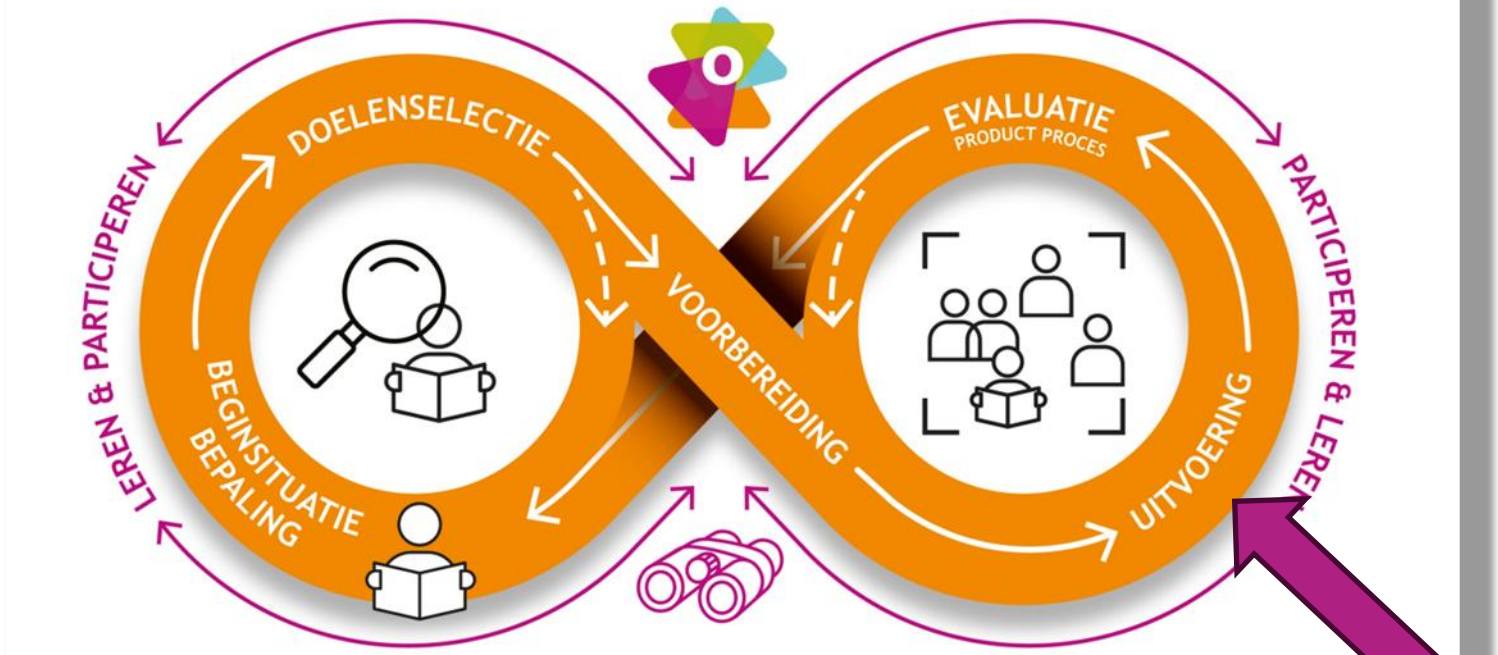

WOORDENSCHAT

Stap 1: Vertrek vanuit de geselecteerde doelen.
Stap 2: Selecteer begrippen:
- raadpleeg de begrippenlijst(en) van de discipline(s)
- begrippen uit de leerinhouden & school- en instructietaal
- voor sommige leerlingen zal er extra ingezet worden op basiswoordenschat

Stap 3: Bouw een kennisschema op – verbind begrippen met elkaar – welke school- en instructietaal is er nodig om de leerinhoud te begrijpen?

Weetjes:
Weten = het concept begrijpen.
Kunnen = beheersing volgens het handelingswerkwoord zoals classificeren, verwoorden, tonen…
Kennen = de begrippen actief gebruiken.

5. REFLECTIE EN MONITORING

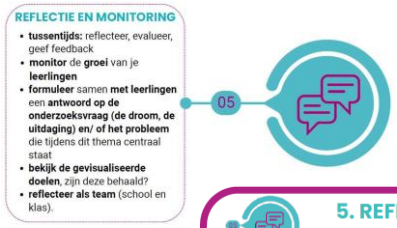

- Tussentijds **evalueren, reflecteren en feedback** geven: hebben we al een antwoord op onze vragen?
- **Verzamelen en beoordelen** van doelen, het **handelen** hierop afstemmen en hierover **communiceren** met de leerlingen: hebben we de groei van kinderen in beeld?
- Samen met de kleuters een **antwoord formuleren op de onderzoeksvraag** (de droom, de uitdaging) **en/ of het probleem** dat tijdens dit thema centraal staat.
- **Bekijk de gevisualiseerde doelen:** zijn deze behaald?
- **Reflecteer als team.** Wat nemen we mee als bijsturing naar de volgende keer? (school en klas)

OPSTAP
leerroutes voor iedereen

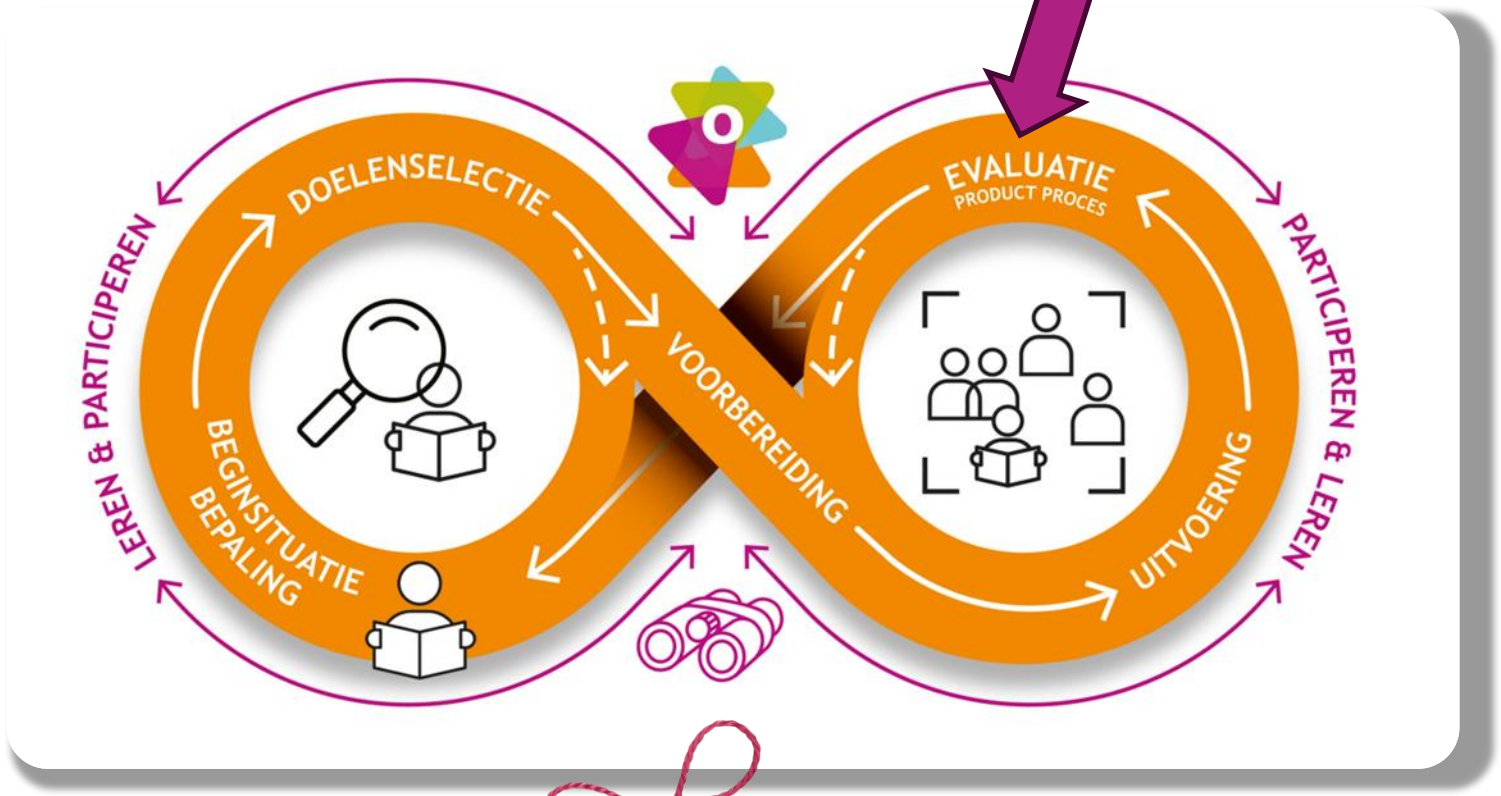

REFLECTIE EN MONITORING

- **tussentijds:** reflecteer, evalueer, geef feedback
- **monitor** de **groei** van je **leerlingen**
- **formuleer** samen **met leerlingen** een **antwoord op de onderzoeksvraag (de droom, de uitdaging) en/ of het probleem** die tijdens dit thema centraal staat
- **bekijk de gevisualiseerde doelen**, zijn deze behaald?
- **reflecteer als team** (school en klas).

05

WOORDENSCHAT

Stap 1: Vertrek vanuit de geselecteerde doelen.
Stap 2: Selecteer begrippen:
- raadpleeg de begrippenlijst(en) van de discipline(s)
- begrippen uit de leerinhouden & school- en instructietaal
- voor sommige leerlingen zal er extra ingezet worden op basiswoordenschat

Stap 3: Bouw een kennisschema op – verbind begrippen met elkaar – welke school- en instructietaal is er nodig om de leerinhoud te begrijpen?

Weetjes:
Weten = het concept begrijpen.
Kunnen = beheersing volgens het handelingswerkwoord zoals classificeren, verwoorden, tonen…
Kennen = de begrippen actief gebruiken.

WOORDENSCHAT

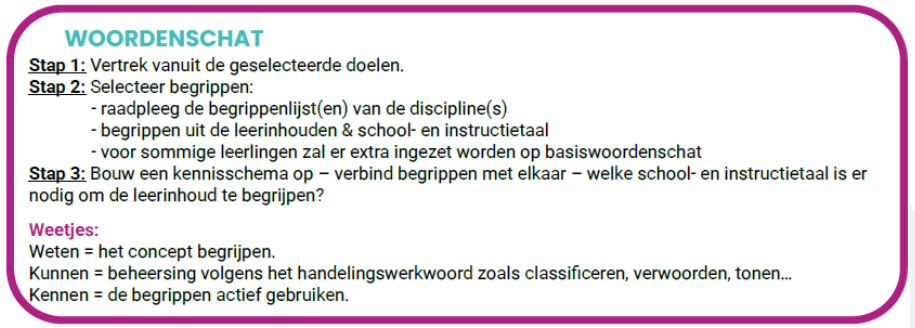

Stap 1: Vertrek vanuit de geselecteerde doelen.

Stap 2: Selecteer begrippen:

- raadpleeg de begrippenlijst(en) van de discipline(s)
- begrippen uit de leerinhouden & school- en instructietaal
- voor sommige leerlingen zal er extra ingezet worden op basiswoordenschat.

Stap 3: Bouw een kennisschema op – verbind begrippen met elkaar – welke school- en instructietaal is er nodig om de leerinhoud te begrijpen?

https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/woordenschatdossier

WOORDENSCHAT

WOORDENSCHAT

Stap 1: Vertrek vanuit de geselecteerde doelen.
Stap 2: Selecteer begrippen:
- raadpleeg de begrippenlijst(en) van de discipline(s)
- begrippen uit de leerinhouden & school- en instructietaal
- voor sommige leerlingen zal er extra ingezet worden op basiswoordenschat

Stap 3: Bouw een kennisschema op – verbind begrippen met elkaar – welke school- en instructietaal is er nodig om de leerinhoud te begrijpen?

Weetjes:
Weten = het concept begrijpen.
Kunnen = beheersing volgens het handelingswerkwoord zoals classificeren, verwoorden, tonen…
Kennen = de begrippen actief gebruiken.

Weetjes:

Weten = het concept begrijpen.
Kunnen = beheersing volgens het handelingswerkwoord zoals classificeren, verwoorden, tonen…
Kennen = de begrippen actief gebruiken.

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

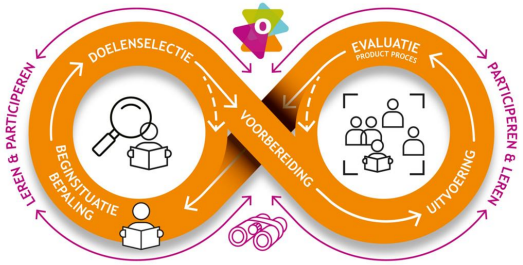

WOORDENSCHAT

Stap 1: Vertrek vanuit de geselecteerde doelen.
Stap 2: Selecteer begrippen:
- raadpleeg de begrippenlijst(en) van de discipline(s)
- begrippen uit de leerinhouden & school- en instructietaal
- voor sommige leerlingen zal er extra ingezet worden op basiswoordenschat

Stap 3: Bouw een kennisschema op – verbind begrippen met elkaar – welke school- en instructietaal is er nodig om de leerinhoud te begrijpen?

Weetjes:
Weten = het concept begrijpen.
Kunnen = beheersing volgens het handelingswerkwoord zoals classificeren, verwoorden, tonen…
Kennen = de begrippen actief gebruiken.

WOORDENSCHAT

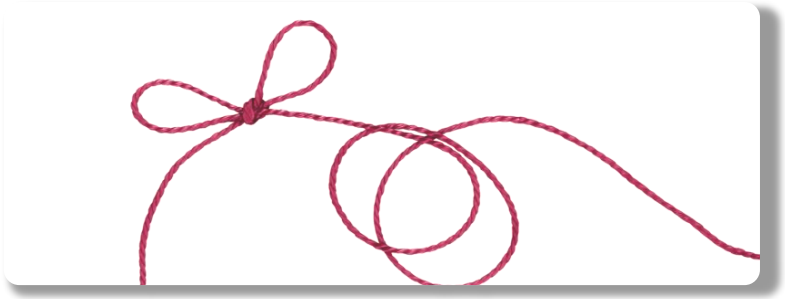

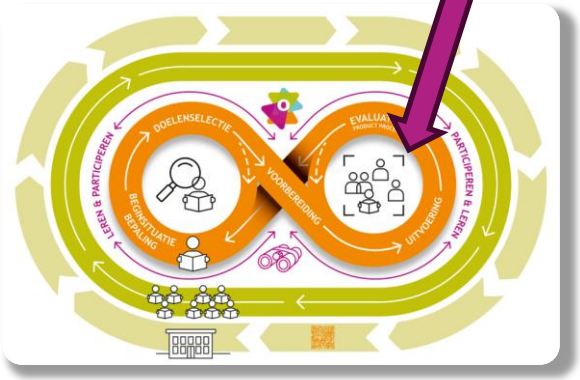

Werkdocument – invulsjabloon

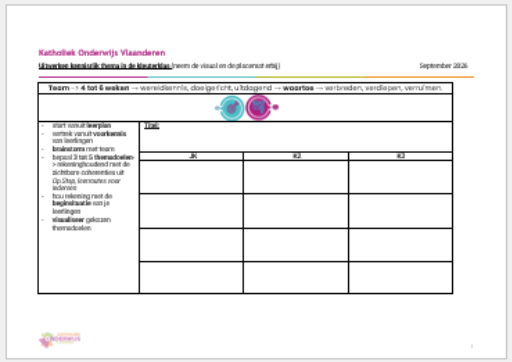

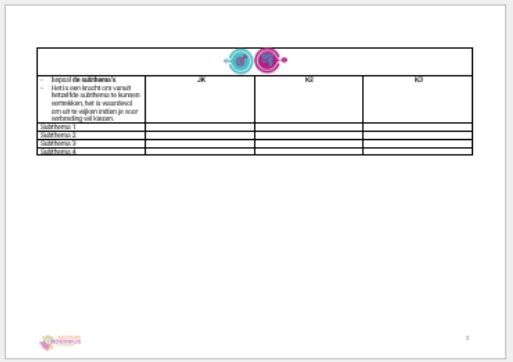

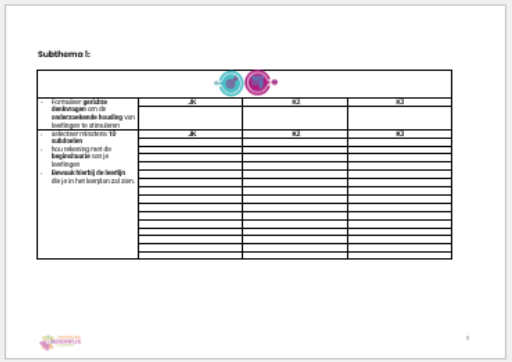

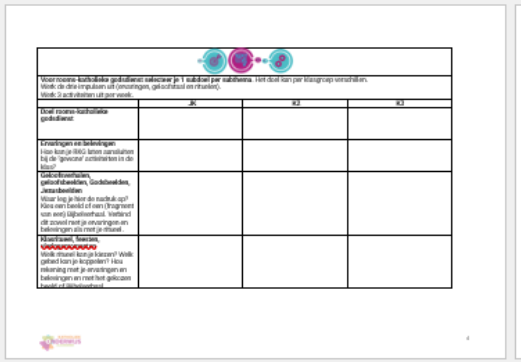

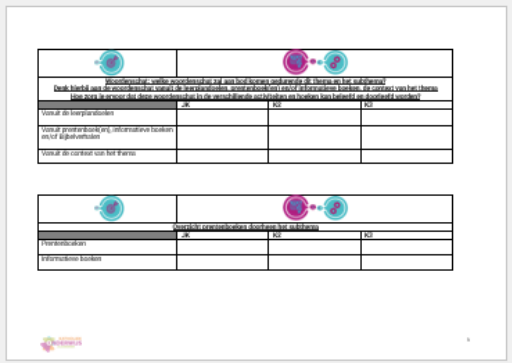

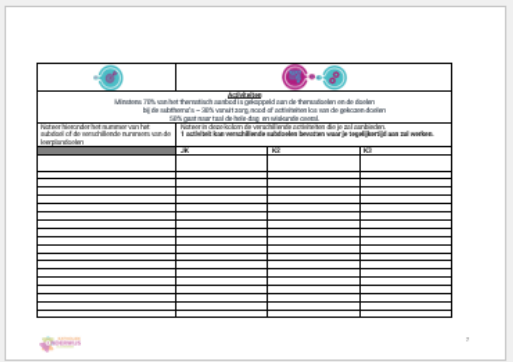

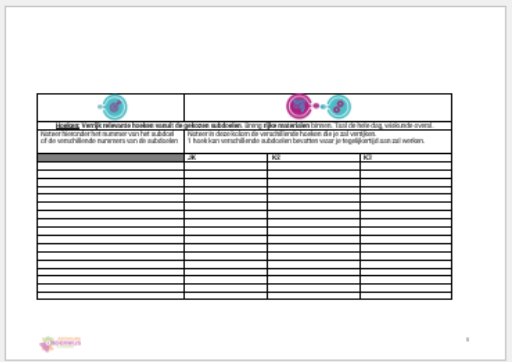

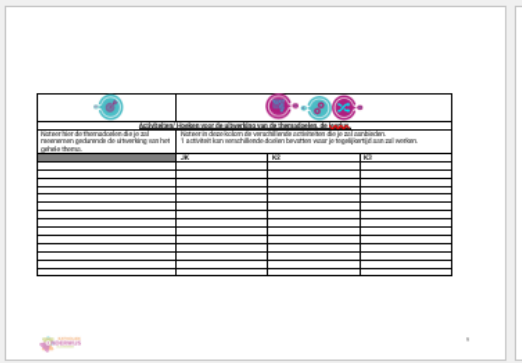

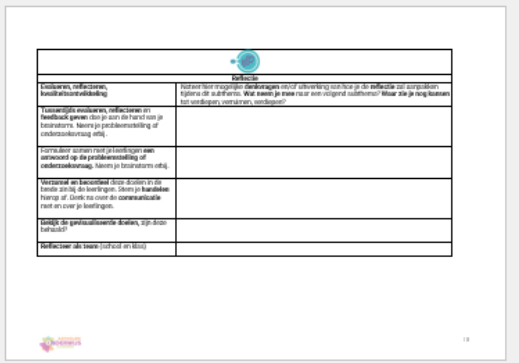

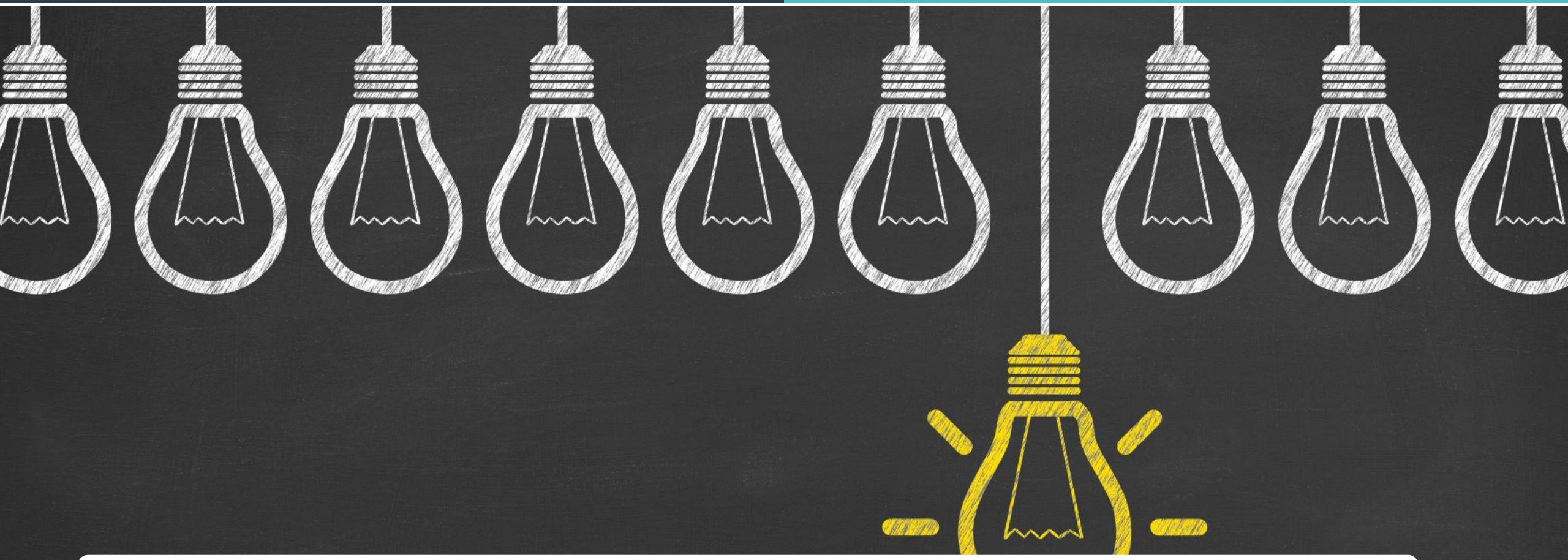

Jaarplanning, rij je niet vast!

Jaarplanning

SUGGESTIE

Trim 1

- Gouden weken (4 weken)
- KRT 1 (5 weken)
- KRT 2 (6 weken)

Trim 2

- Themaloze week (1 week)
- KRT 3 (4 weken)
- KRT 4 (6 weken)

Trim 3

- Themaloze week (1 week)
- KRT 5 (6 weken)
- KRT 6 (5 weken)

OPSTAP
leerroutes voor iedereen

Jaarplanning

SUGGESTIE

Trim 1

- Gouden weken (3 weken)
- KRT 1 (6 weken)
- Themaloze week (1 week)
- KRT 2 (4weken)
- KRT 3 (deel 1 – 2 weken)

Trim 2

- KRT 3 (deel 2 - 4 weken)
- Themaloze week (1 week)
- KRT 4 (6 weken)

Trim 3

- KRT 5 (6 weken)
- KRT 6 (6 weken)

OPSTAP
leerroutes voor iedereen

Afsluitend voor dit stukje

Wat nemen we mee?

- **Kennis is de motor van leren**: wat leerlingen al weten bepaalt wat en hoe snel ze bijleren – hoe haak je in op voorkennis?
- **Een kennisrijk thema is doelgericht**: 4 tot 6 weken, 3 tot 5 themadoelen en minstens 10 subdoelen, samen in team gekozen vanuit het leerplan *Op.stap, leerroutes voor iedereen*.
- **Samenhang en leerlus maken het verschil**: verbreden, verdiepen en verruimen via subthema's, denk- en onderzoeksvragen en spiraalgewijze herhaling.
- **Taal en begrippen zijn de toegang tot leren:** werk met begrippenlijsten, school- en instructietaal en een kennisschema (kennen – weten – kunnen).
- **Maak leren zichtbaar én actief:** kennismuur, woordmuur en werkvormen waarbij élke kleuter cognitief actief is – spel en kennisrijk werken versterken elkaar.
- **Reflectie, monitoring en teamwerk:** evalueer de doelen samen met de kleuters, stuur bij als team en start klein met één thema.
- **Jaarplanning:** schooljaar moet niet volgepland worden met kennisrijke thema's.

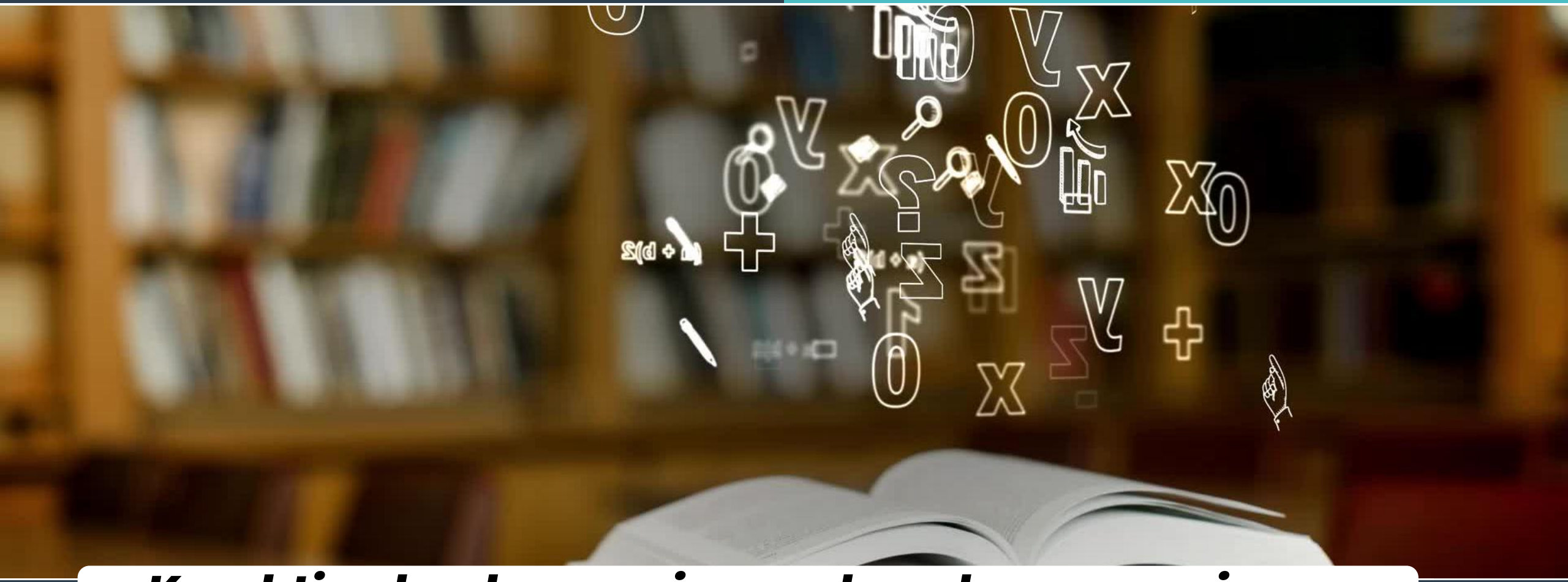

Krachtige leerkansen in speel- en leeromgevingen

Kennisrijke thema's

Effectieve didactiek

Sterk Klasmanagement

Krachtige speel- en leeromgevingen

Rijke begeleiding

Inspirerend kwalitatief kleuteronderwijs

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

IK ZIE … KRACHT VAN OBSERVEREN.

Welke spelfase?

- Manipulerend spel
- Imitatiespel
- Rollenspel/constructie
- Spel met regels

Sociale spelontwikkeling?

- Alleen
- Parallel
- Samen

Interesses, noden en behoeften, voorkennis, …

Roeren, roeren, roeren…

Ik zie …

peuters die roeren, hetzelfde willen doen, …

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

Nadenken over Voorwaarden = nadenken over Rijk basismilieu

Een doordachte inrichting, uitstraling en uitrusting van de speel- en leeromgeving, is:

AANGENAAM

Ik voel me veilig en geborgen!

UITDAGEND

Ik verken en ontdek!

EFFECTIEF

Ik ken de weg!

Rijke speel- en leeromgevingen

Basisaanbod

Verrijking
vanuit ik zie en ik voorzie

In de kijker

- Taal de hele dag
- Wiskunde overal
- Probleemoplossend denken
- Onderzoekend leren

GETALLENKENNIS
WOORDENSCHAT
LUISTERBEGRIP

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

Sjablonen

Hoek: *(noteer hier over welke hoek dit gaat)*

Waarom heb/ wil ik deze hoek? *(Omschrijf in je eigen woorden. Wat wil je bereiken met deze hoek en deze materialen? Welke ontwikkeling heb je voor ogen?)*		
JK	K2	K3

Leerplandoelen: *Selecteer de doelen uit het leerplan Op.stap, leerroutes voor iedereen voor deze hoek.*

Leerplandoelen voor JK	Leerplandoelen voor K2	Leerplandoelen voor K3

Materialen *(Welke basismaterialen zijn er bij start schooljaar aanwezig in deze hoek? Op welke rijke materialen kan je terugvallen als je ~~thematisch~~ gaat werken?)*

Basisaanbod JK	Basisaanbod K2	Basisaanbod K3

Welke uitbreiding voorzie ik voor mijn basisaanbod? GRADATIE *(Denk hierbij aan materialen die je kan toevoegen of vervangen na een tijdje., verrijking vanuit het kennisrijke thema horen hier niet in thuis..)*

JK	K2	K3

Organisatie en inrichting *(Hoe ga je deze hoek inrichten? Hoeveel leertingen kunnen tegelijkertijd spelen/werken in deze hoek? Welke zelfsturing ga je voorzien in deze hoek?)*

JK	K2	K3

Afspraken *(Formuleer je afspraken in de plus-taal. Benoem het gewenste gedrag dat je wil zien bij de leerlingen.)*

JK	K2	K3

Begrippen en woordenschat *(Welke begrippen en woordenschat zullen binnenkomen in deze hoek? Deze kunnen uit leerplandoelen en/of basismaterialen komen.*

	JK	K2	K3
Leerplandoelen			
Basismaterialen			

Leerlingen evalueren: aandachtspunten voor observatie en begeleiding.
(Wat doe ik als het spel vastloopt? Welke speltimpulsen geef ik? Op welke manier ga ik, vanuit de leerplandoelen, de leerlingen observeren?)

JK	K2	K3

Kwaliteitsontwikkeling: Plan Do Act Check
(Hoe zorgen we ervoor dat deze fiche in ontwikkeling blijft? Wanneer zijn we tevreden? Op welke manier spreken we dingen af om bij te sturen?)

Sjablonen

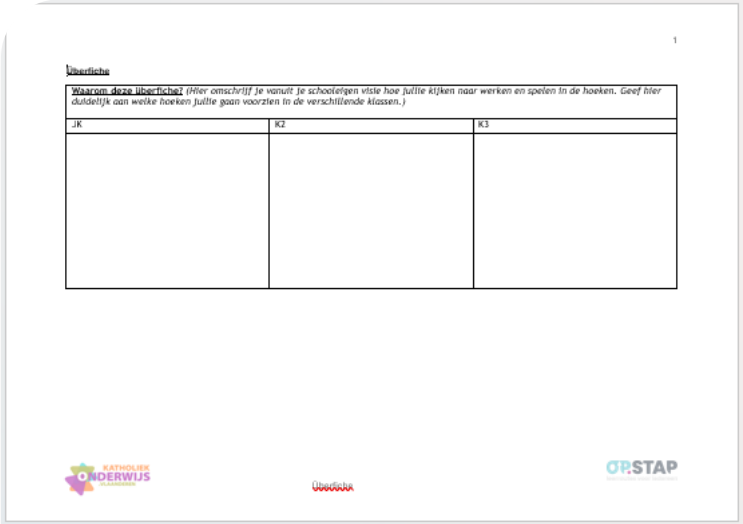

1

Uberfiche

Waarom deze uberfiche? *(Hier omschrijf je vanuit je schoolvisie hoe jullie kijken naar werken en spelen in de hoeken. Geef hier duidelijk aan welke hoeken jullie gaan voorzien in de verschillende klassen.)*

JK	K2	K3

KATHOLIEK ONDERWIJS VLAANDEREN

Uberfiche

OP.STAP

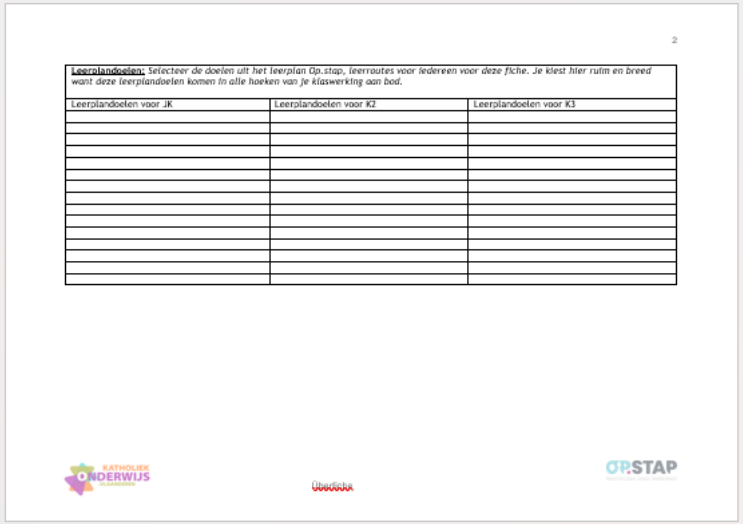

2

Leerplandoelen: *Selecteer de doelen uit het leerplan Op.stap, leerroutes voor iedereen voor deze fiche. Je kiest hier ruim en breed want deze leerplandoelen komen in alle hoeken van je klaswerking aan bod.*

Leerplandoelen voor JK	Leerplandoelen voor K2	Leerplandoelen voor K3

KATHOLIEK ONDERWIJS VLAANDEREN

Uberfiche

OP.STAP

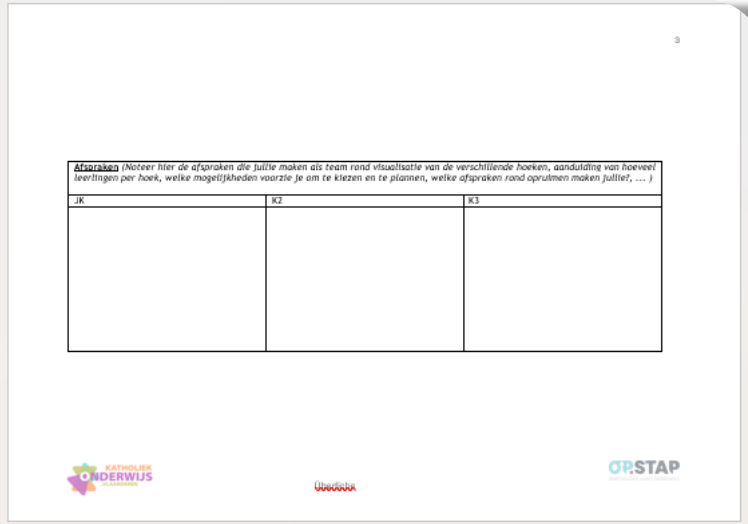

3

Afspraken *(Noteer hier de afspraken die jullie maken als team rond visualisatie van de verschillende hoeken, aanduiding van hoeveel leerlingen per hoek, welke mogelijkheden voorzie je om te kiezen en te plannen, welke afspraken rond opruimen maken jullie?, …)*

JK	K2	K3

KATHOLIEK ONDERWIJS VLAANDEREN

Uberfiche

OP.STAP

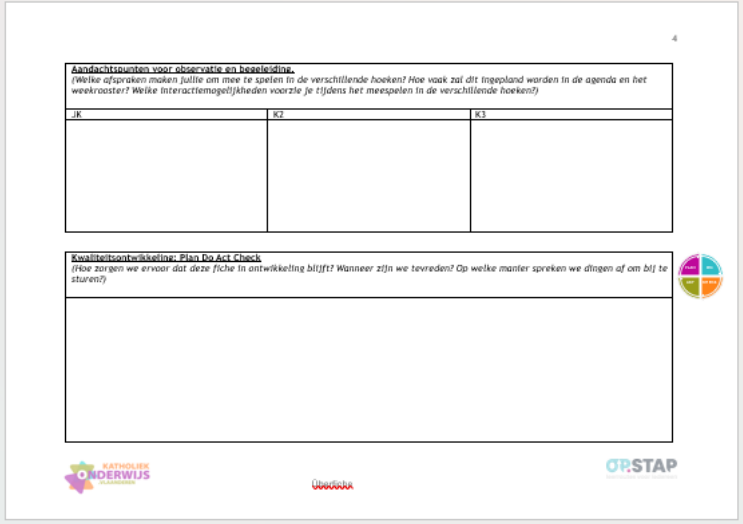

4

Aandachtspunten voor observatie en begeleiding.
(Welke afspraken maken jullie om mee te spelen in de verschillende hoeken? Hoe vaak zal dit ingepland worden in de agenda en het weekrooster? Welke interactiemogelijkheden voorzie je tijdens het meespelen in de verschillende hoeken?)

JK	K2	K3

Kwaliteitsontwikkeling: Plan Do Act Check
(Hoe zorgen we ervoor dat deze fiche in ontwikkeling blijft? Wanneer zijn we tevreden? Op welke manier spreken we dingen af om bij te sturen?)

KATHOLIEK ONDERWIJS VLAANDEREN

Uberfiche

OP.STAP

Sjablonen

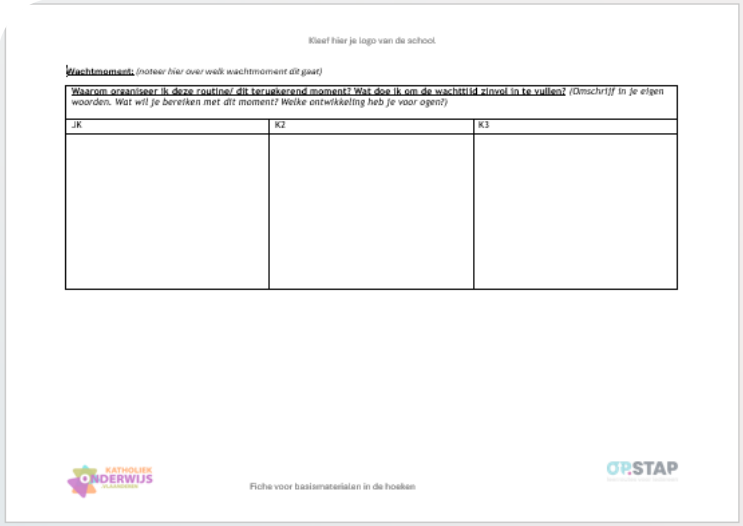
Kleef hier je logo van de school

Wachtmoment: *(noteer hier over welk wachtmoment dit gaat)*

Waarom organiseer ik deze routine/ dit terugkerend moment? Wat doe ik om de wachttijd zinvol in te vullen? *(Omschrijf in je eigen woorden. Wat wil je bereiken met dit moment? Welke ontwikkeling heb je voor ogen?)*

JK	K2	K3

Fiche voor basismaterialen in de hoeken

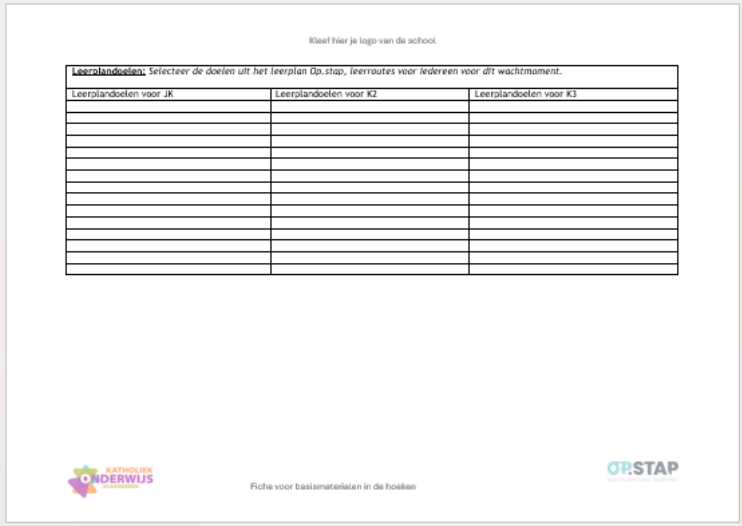
Kleef hier je logo van de school

Leerplandoelen: *Selecteer de doelen uit het leerplan Op.stap, leerroutes voor iedereen voor dit wachtmoment.*

Leerplandoelen voor JK	Leerplandoelen voor K2	Leerplandoelen voor K3

Fiche voor basismaterialen in de hoeken

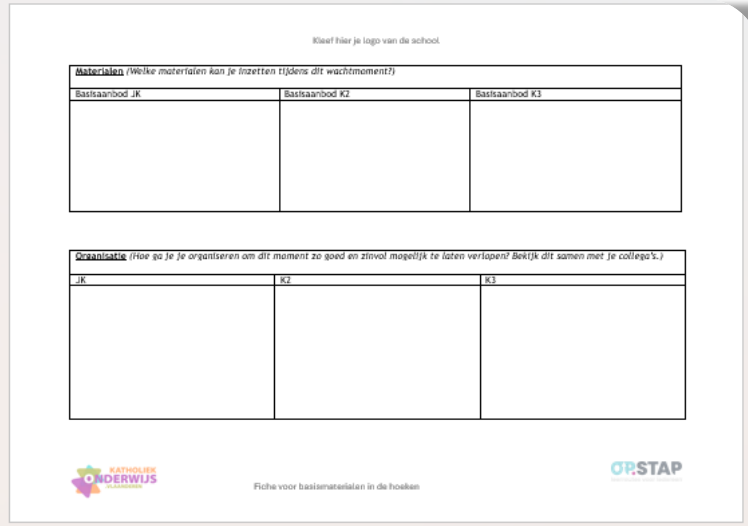
Kleef hier je logo van de school

Materialen *(Welke materialen kan je inzetten tijdens dit wachtmoment?)*

Basisaanbod JK	Basisaanbod K2	Basisaanbod K3

Organisatie *(Hoe ga je je organiseren om dit moment zo goed en zinvol mogelijk te laten verlopen? Bekijk dit samen met je collega's.)*

JK	K2	K3

Fiche voor basismaterialen in de hoeken

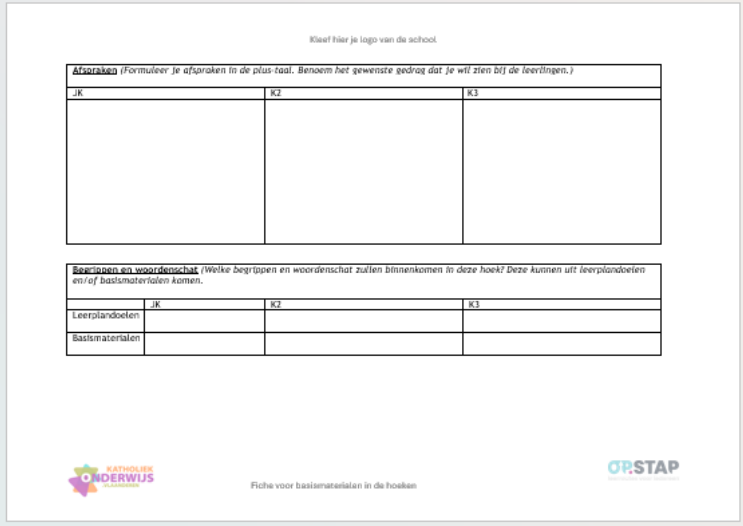
Kleef hier je logo van de school

Afspraken *(Formuleer je afspraken in de plus-taal. Benoem het gewenste gedrag dat je wil zien bij de leerlingen.)*

JK	K2	K3

Begrippen en woordenschat *(Welke begrippen en woordenschat zullen binnenkomen in deze hoek? Deze kunnen uit leerplandoelen en/of basismaterialen komen.*

	JK	K2	K3
Leerplandoelen			
Basismaterialen			

Fiche voor basismaterialen in de hoeken

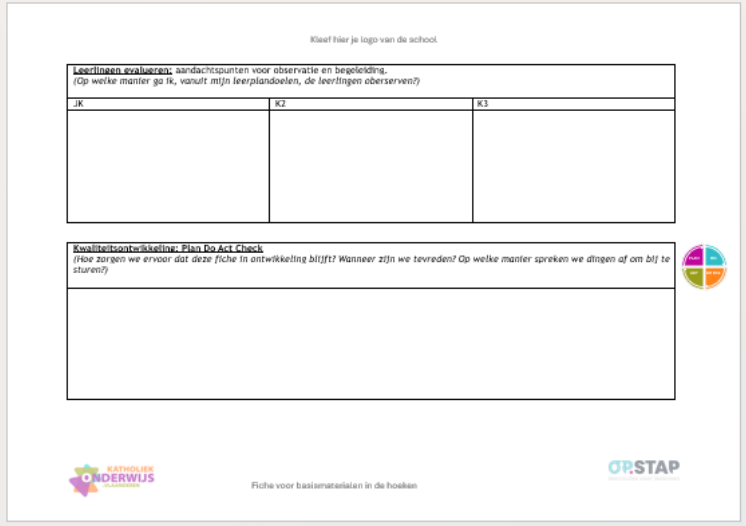
Kleef hier je logo van de school

Leerlingen evalueren: aandachtspunten voor observatie en begeleiding.
(Op welke manier ga ik, vanuit mijn leerplandoelen, de leerlingen observeren?)

JK	K2	K3

Kwaliteitsontwikkeling: Plan Do Act Check
(Hoe zorgen we ervoor dat deze fiche in ontwikkeling blijft? Wanneer zijn we tevreden? Op welke manier spreken we dingen af om bij te sturen?)

Fiche voor basismaterialen in de hoeken

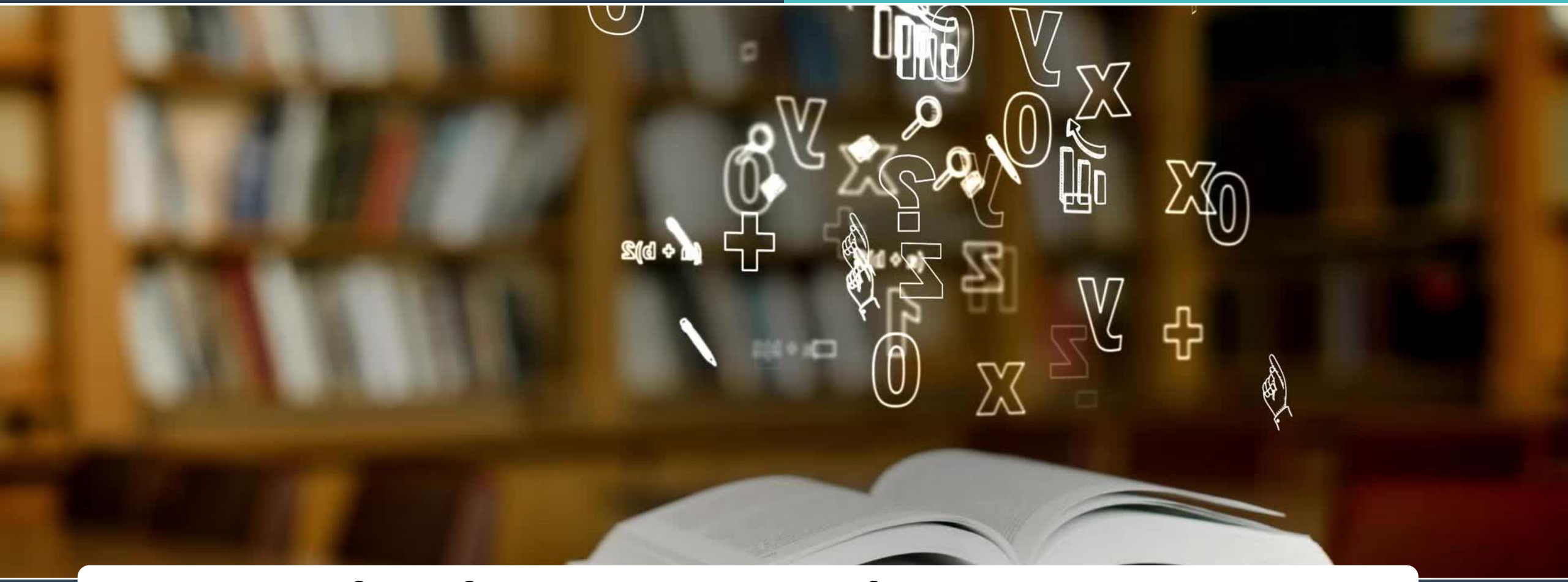

De 15min die ertoe doen in de kleuterklas

Effectieve didactiek: 15min die ertoe doen

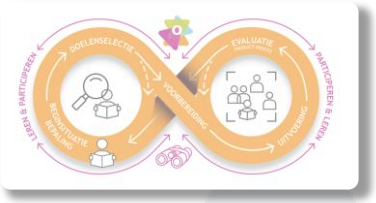

- Recente wetenschappelijke inzichten
- Instructiekring
- Didactische principes met effect

Effectieve didactiek, wetenschap & praktijk

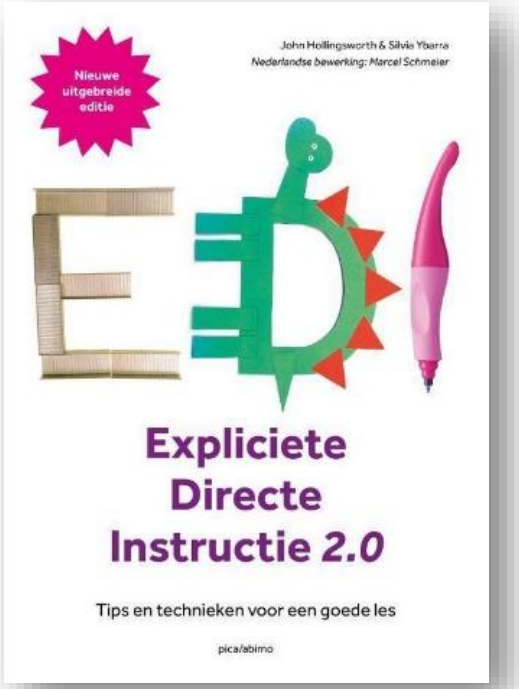

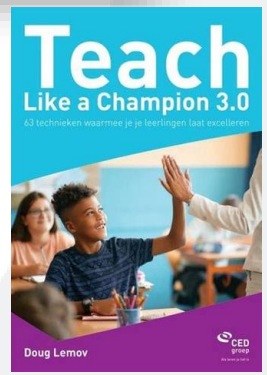

12 bouwstenen uit Wijze Lessen

+

Expliciete Directe Instructie

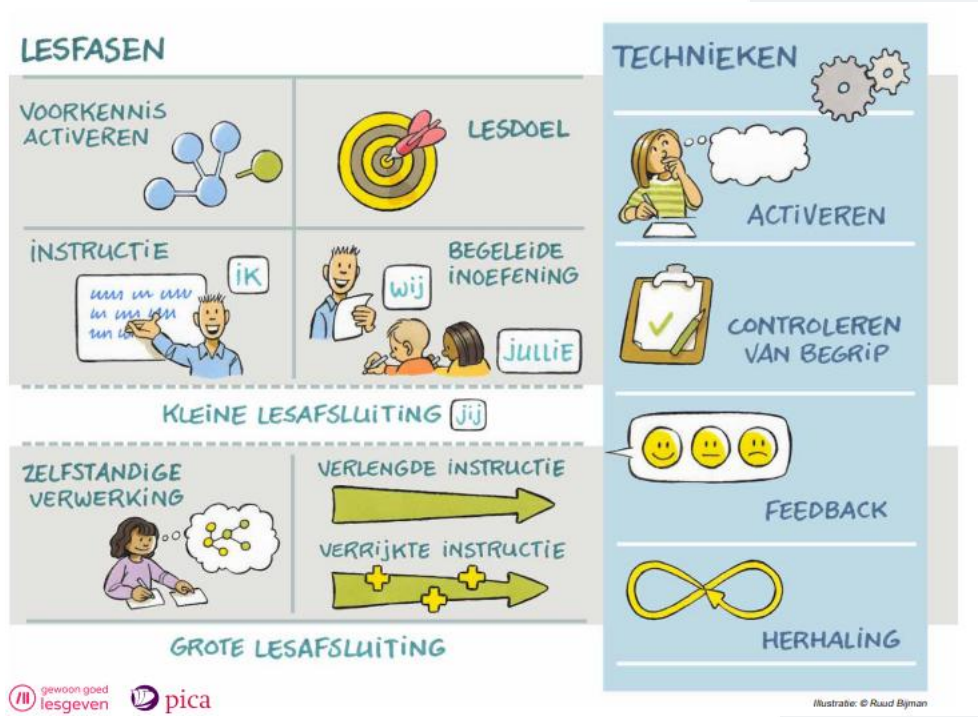

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

15 minuten die ertoe doen

Goede INSTRUCTIE

ACTIEVE verwerking

LESTEMPO

WARM

= efficiënt

Instructiekring in het kleuteronderwijs

Wat is het?

- **3x 15** minuten instructie aan je kleuters. (in leerfase als leraar)
  Kleuters kijken, luisteren en **doen mee**, iedereen in de kring is actief.
- Kies een **opstelling** waar iedereen alles kan zien in dezelfde richting.
- Werk met **concrete materialen**.

15’ voor P/1K is lang – **eerst voldoende inzetten op routines**

OPSTAP
leerroutes voor iedereen

Vergeetcurve van Ebbinghaus

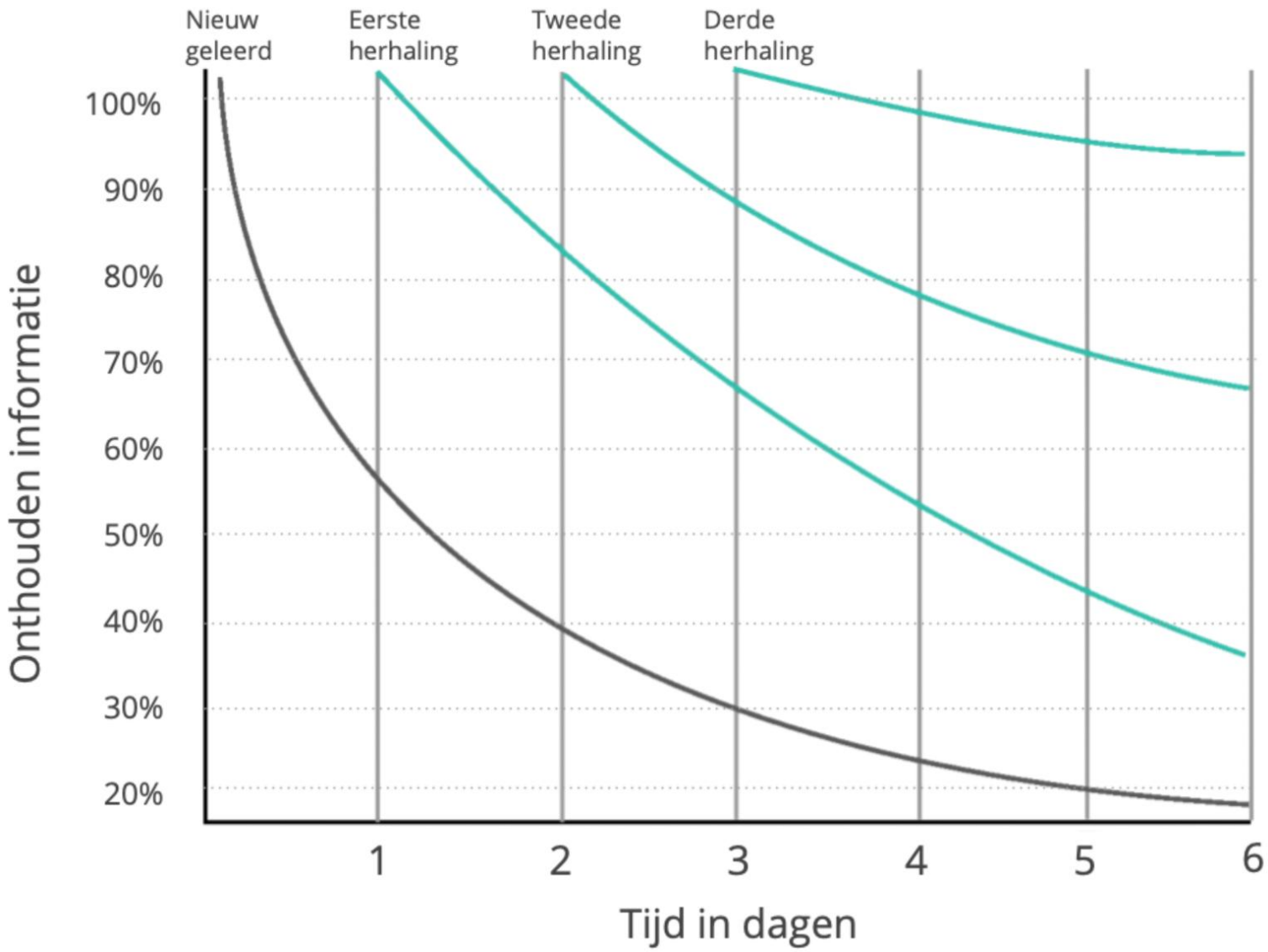

- Elke dag **basiskennis**
- In **verschillende werkvormen en contexten**
- **Herhaal** om vergeten te voorkomen
- Steeds opnieuw **benoemen**
- Zie kansen voor herhaling **de hele dag door**

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

Instructiekring in het kleuteronderwijs

Wanneer plan je het in?

Begin met **2x per dag tot het nieuwe leerplan** er is.
→ daar zal je doelen vinden die je heel goed kunnen helpen om een instructiekring te organiseren: **leerlingen kennen, kunnen en weten** …

Rekening houdend met de vergeetcurve is dit **een voorstel**

(in leerfase als leraar) :

	Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag	Vrijdag
VM	Moment 1	Moment 3	Moment 2 (hoek, kleine groep, …)	Moment 3 (hoek, kleine groep, …)	Moment 2 (hoek, kleine groep, …)
NM	Moment 2	Moment 1 (hoek, kleine groep, …)		Moment 1(hoek, kleine groep, …)	Moment 3 (hoek, kleine groep, …)

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

De instructiekring

1. Voorkennis ophalen → wat weten de kleuters al?

- Welke voorkennis moet ik activeren?
- Hoe ga ik de kleuters ACTIEF laten nadenken en delen hierover?
- Ik zorg voor een verbinding met de nieuwe leerstof

2. Lesdoel → wat wil ik de kleuters leren?

- Hoe ga ik dit doel verwoorden?
- Hoe maak ik het doel zichtbaar en bespreekbaar?
- Is mijn doel duidelijk en controleerbaar?

3. Instructie → hoe ga ik dit de kleuters leren?

- Ik denk aan “wat” ik aanleer en de vaardigheid die de kleuters daarbij nodig hebben.
- Hoe deel ik mijn kennis? Hoe ga ik dit modelen? Hoe verwoord ik de kennis?
- Ik denk ook na over de structuur, de voorbeelden, mijn opbouw, het tempo,…

OPSTAP
leerroutes voor iedereen

4. Woordenschat → Welke woorden wil ik dat mijn kleuters kennen?

- Ik herhaal heel regelmatig de woorden die ik voorop gesteld heb.

5. Controle van begrip → Hoe weet ik dat de kleuters leren?

- Ik denk na over de vragen die ik zal stellen.
- Hoe check ik of IEDEREEN het begrepen heeft?

OPSTAP
leerroutes voor iedereen

Instructiekring of –moment?

Afbeelding uit Klasse: https://www.klasse.be/715097/kleuters-van-wiebelen-naar-focussen/

Basisschool Oudenbos-Lokeren

Wat is een instructiekring/ -moment?

- Focus: 15 tot 20 min is een richtlijn, bij JK zal dit veel korter zijn (denk na over je instructie, bouw je die goed op?)
- Kijken luisteren meedoen (zorg dat het actief is)
- Iedereen actief (hoe zorg je ervoor dat iedereen cognitief actief betrokken blijft?)
- Opstelling (denk na over je opstelling)
- Materiaal (zorg voor rijke materialen)

Didactische principes met effect

- Voorkennis activeren
- Heldere, uitdagende doelen
- Instructie, begeleide inoefening, zelfstandige verwerking

- Combinatie van woord en beeld
- Gespreid oefenen & herhalen
- Controle van begrip & feedback
- Verlengde instructie – zelfstandige verwerking

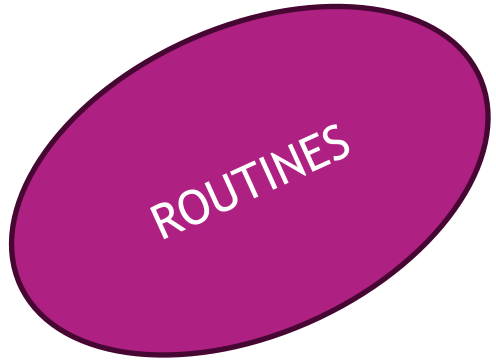

VOORKENNIS ACTIVEREN

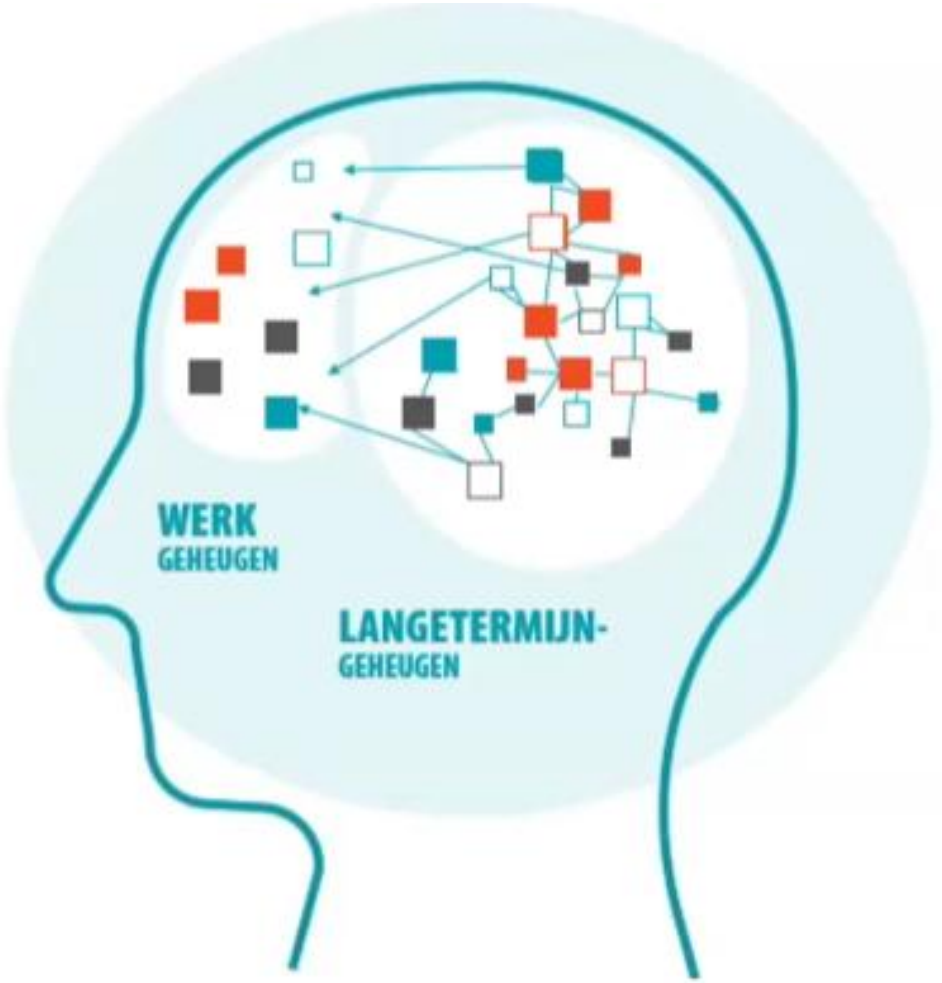

Bron: Thomas More

"Wat je al weet,
bepaalt wat en hoe snel je leert."

David Ausubel
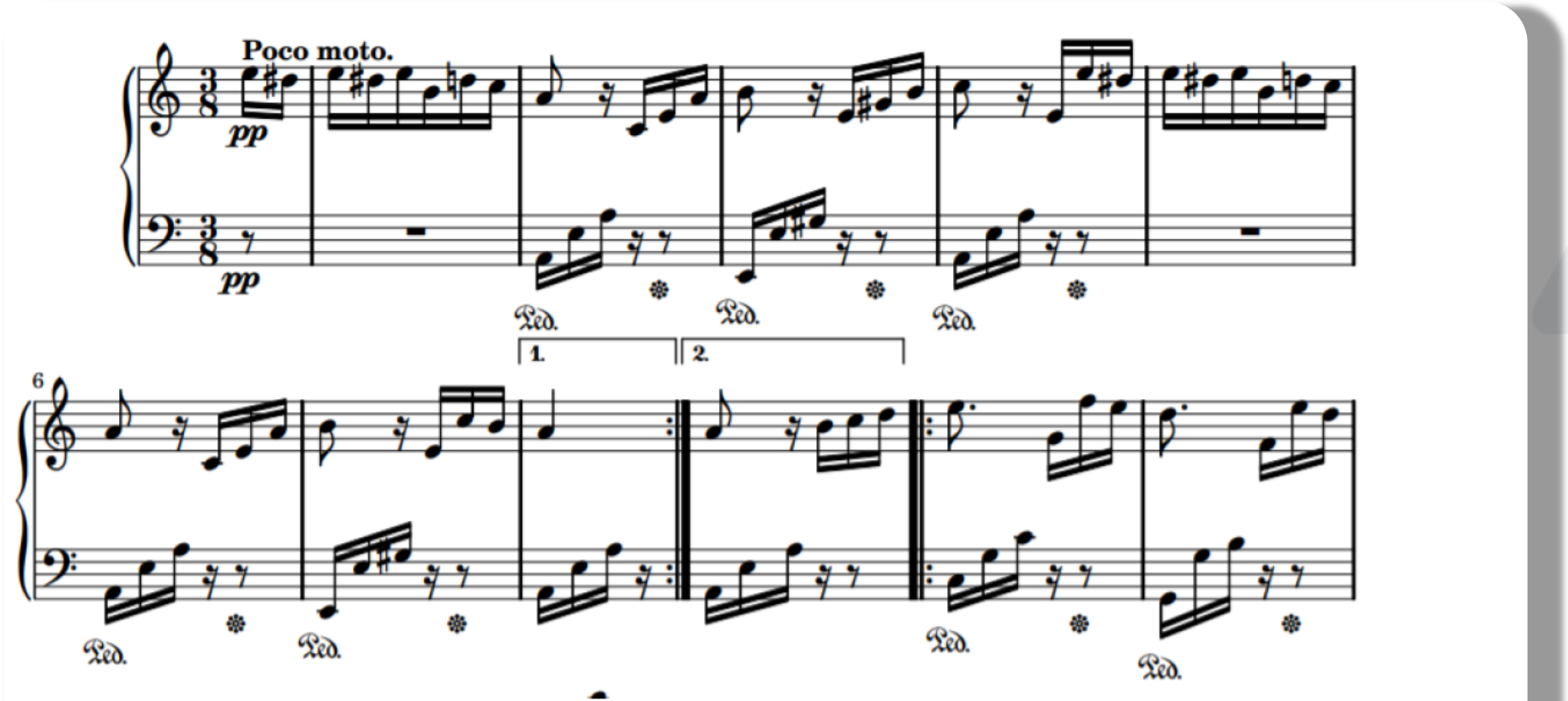
Knecht, M. G. (2003). Music expertise and memory: The relationship between music expertise and memory of music patterns, within various degrees of contextual constraint. Music Education Research, 5, 227–242.

Iedereen actief

Helder, uitdagend doel – Waarom?

LEERKRACHT

- Geeft **richting en structuur** aan je les of lessenreeks

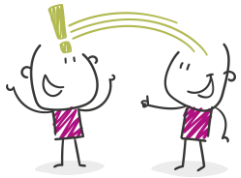

- Betere **doelgerichte feedback**

LEERLINGEN

- Helpt **aandacht** te **richten** op relevante info en biedt **structuur**

- Geeft **vertrouwen in leren**

- Betere **zelfreflectie**

Controleerbaar

Ik ontdek verschillende materialen.
Ik kan de juiste techniek vinden om alles vast te maken.

Gebruik **3** verschillende

Zorg dat alles goed vasthangt.

Helder, uitdagend doel

UITDAGEND
niet te makkelijk, niet te moeilijk

HELDER
Moeilijke begrippen niet weglaten, maar uitleggen

CONTROLEERBAAR
Goed afgebakend

ACTIEF BESPREKEN
Gebruik een uitgewerkt voorbeeld of visuele voorstelling

INSTRUCTIE – BEGELEID INOEFENEN – ZELFSTANDIGE VERWERKING

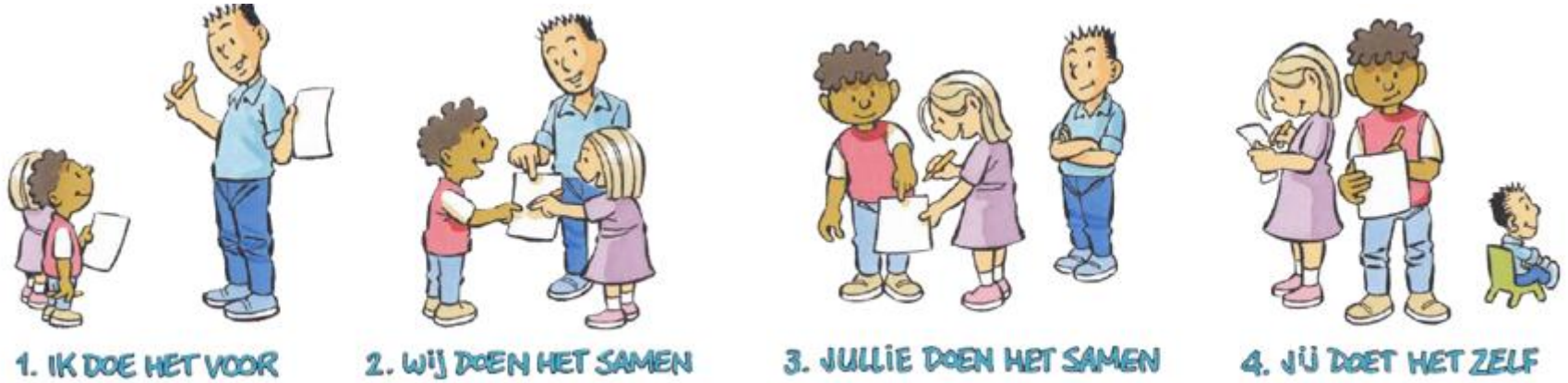

leraar als rolmodel → leraar als begeleider

STAPSGEWIJS NAAR ZELFSTANDIGHEID

INSTRUCTIE – BEGELEID INOEFENEN – ZELFSTANDIGE VERWERKING

- VOORBEELDEN
- OPBOUW
- Hoog TEMPO
- IEDEREEN MEE

Woord & beeld – Wat & waarom?

DUAL CODING

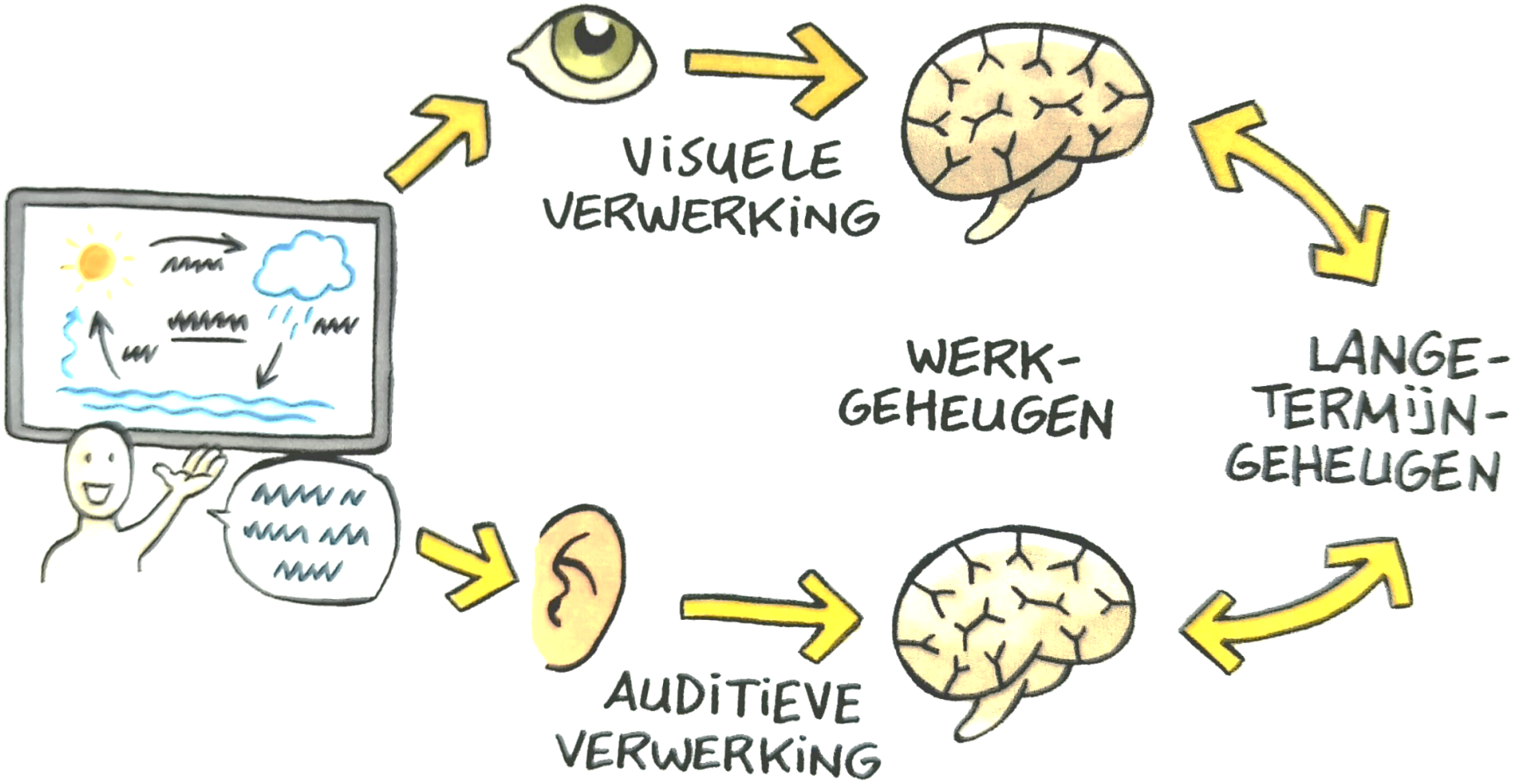

Bron: Bordwerk en aantekeningen

Woord & beeld

- DUIDELIJKE beelden
- ONDERSTEUNT de inhoud
- Geleidelijke OPBOUW
- Combineer niet alles
  (niet én gesproken én geschreven woord én beeld)

Gespreid oefenen - verschillende contexten

Gespreid oefenen

- ELKE DAG basiskennis
- VERSCHILLENDE werkvormen - contexten
- START met herhaling om vergeten te voorkomen
- Steeds opnieuw BENOEMEN
- Zie KANSEN voor herhaling de hele dag door

Controle van begrip

Thomas more sessie

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

EFFECTIEVE FEEDBACK

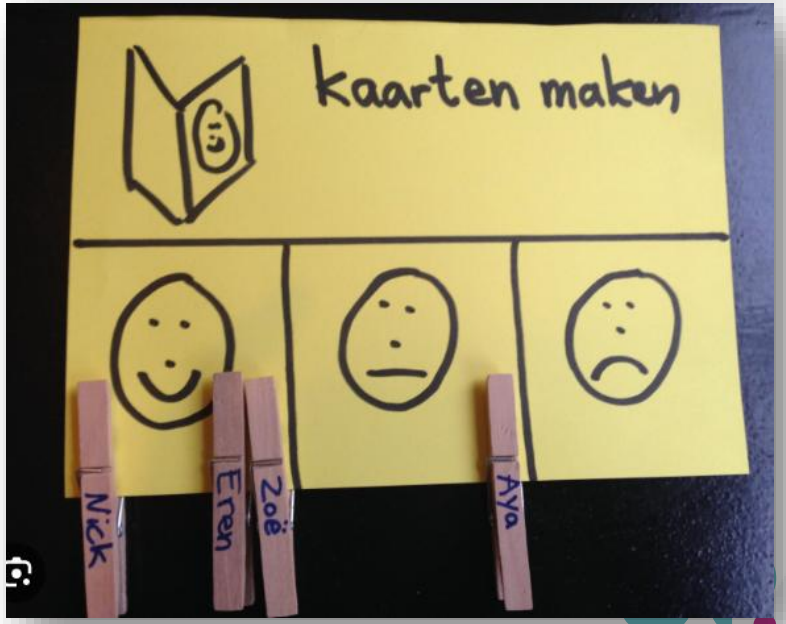

STAP
leerroutes voor iedereen

CONTROLE VAN BEGRIP

- Actieve betrokkenheid voor HEEL de klas
- Succeservaringen voor ALLE kleuters
- Antwoord in een ZIN
- DENKTIJD bieden
- GERICHTE vragen over de leerstof

Routines

- Verhogen de LEERTIJD en de MOTIVATIE
- SIMPEL & SNEL
- Stimuleren ZELFSTANDIGHEID
- VOORSPELBAARHEID = VEILIG gevoel

Afsluitend

Doelen voor vandaag

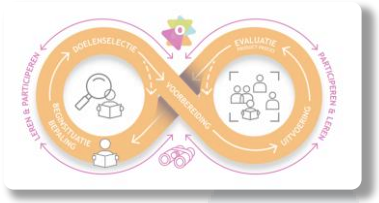

- Je krijgt inzicht in de **opbouw van een kennisrijk thema** in de kleuterklas.
  - Je maakt de vertaling wat dit zou kunnen betekenen voor jouw groep leerlingen met SOOB.
- Je doet kennis op rond **doelgericht werken** in de kleuterklas.
- Je krijgt inzicht in hoe **speel- en leeromgevingen** betrokken worden in het leerproces van onze leerlingen.
- Je krijgt inzicht in de **principes van effectieve didactiek** en hoe dit kan vertaald worden in een kleuterklas.
- Je krijgt **handvatten** om de vertaling te maken naar je eigen context.
  - Je zoekt naar kapstokken binnen in je eigen werking om bepaalde dingen soortgelijk aan te pakken.

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

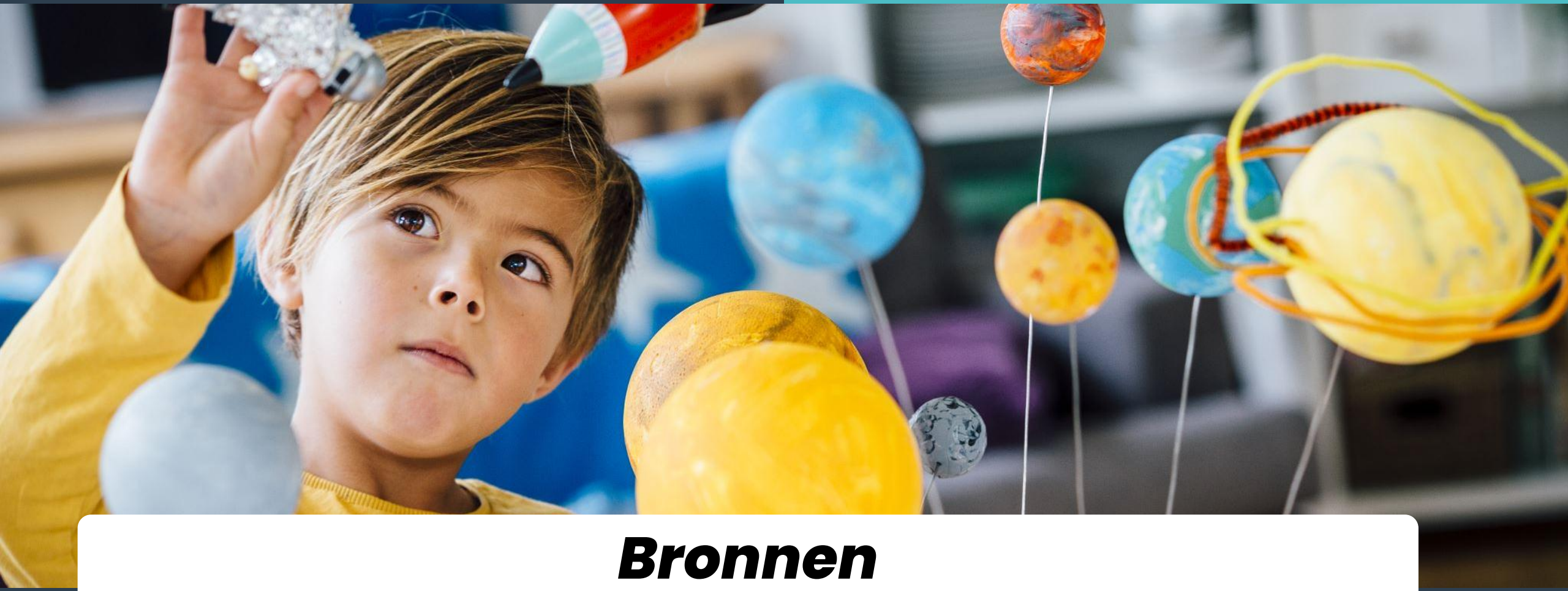

Bronnen

Bronnen kennisrijk thema

- Gheyssens, E. (2025). *Kleuters en leren. Effectieve en creatieve didactiek voor het jonge kind*. LannooCampus.
- Surma, T., Vanhees, C., Wils, M., Nijlunsing, J., Crato, N., Hattie, J., Muijs, D., Rata, E., Wiliam, D., & Kirschner, P. A. (2025). *Kennisrijk kansrijk. Naar een onderwijscurriculum voor diepe denkers.* LannooCampus.
- Vanhees, C., Nijlunsing, J., Geudens, A., Cornelis, A., Byls, H., Wils, M., Gheyssens, E., Kirschner, P. A., Muijs, D., Leseman, P., & Surma, T. (2026). *Een literatuurstudie naar kennisrijke en kansrijke kleutercurricula. Onderzoeksrapport 1 bij het OBPWO-project Kleuters Leergierig Aan de Schoolstart (KLAS)*. Thomas More-hogeschool, Queen's University Belfast en Universiteit Utrecht.
- Wils, M., Byls, H., Vanhees, C., & Surma, T. (2026, 8 juni). Hoe vertaal je een kennisrijk curriculum tot op de klasvloer? De rol van ondersteunende curriculummaterialen. Thomas More Expertisecentrum Onderwijs en Leren. [thomasmore.be]
- Cornelis, A., Spilt, J., Vanblaere, B., Verachtert, P., & Taelman, H. (2024). *Wiskunde in de kleuterklas: Aanbevelingen voor de praktijk uit onderzoek naar kwaliteitsvol en inspirerend kleuteronderwijs.* Odisee, Arteveldehogeschool, KU Leuven en Thomas More. https://inspirerendkleuteronderwijs.be
- Mertens, E., Durabile, L., Spilt, J., Vanblaere, B., Verachtert, P., & Taelman, H. (2024). *Executieve functies in de kleuterklas: Aanbevelingen voor de praktijk uit onderzoek naar kwaliteitsvol en inspirerend kleuteronderwijs.* Odisee, Arteveldehogeschool, KU Leuven en Thomas More. https://inspirerendkleuteronderwijs.be
- Taelman, H., Sierens, S., Spilt, J., Vanblaere, B., Van Keer, H., & Verachtert, P. (2024). *Taal in de kleuterklas: Aanbevelingen uit onderzoek naar kwaliteitsvol en inspirerend kleuteronderwijs.* Odisee, Arteveldehogeschool, Thomas More, KU Leuven en Universiteit Gent. https://inspirerendkleuteronderwijs.be
- Taelman, H. (2025). Voorbereidingsdocument keynote Dag van de Kleuter. Katholiek Onderwijs Vlaanderen. [Katholiek Onderwijs Vlaanderen. (2025).
- Bootsma, M., & Naaijkens, E. (2023). *Bijna alles wat je moet weten over thematisch onderwijs*. Uitgeverij Pica.
- Intern werkdocument ter voorbereiding van de Dag van de Kleuter 2026. Katholiek Onderwijs Vlaanderen. (2026).
- Presentatie Dag van de Kleuter 2026: *Duik je mee in een kennisrijke zee?*
  Klasse. (2025). *Meer kennis voor kleuters? 5 bezorgdheden onder de loep*. https://www.klasse.be/790863/meer-kennis-voor-kleuters-5-bezorgdheden-onder-de-loep/
- Van Leijenhorst, C. (2025). *Kennisrijke thema's: Betekenisvol thematisch onderwijs in groep 1 en 2*. Expertis Onderwijsadviseurs.

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

Interessante artikels en/of websites

- https://thomasmore.be/nl/expertisecentrum-onderwijs-en-leren/blog/een-rijke-kennisbasis-de-basisschool-deel-1
- https://thomasmore.be/nl/expertisecentrum-onderwijs-en-leren/blog/een-rijke-kennisbasis-de-basisschool-deel-2
- https://www.schoolmakers.be/blog/leren-en-lesgeven/kennisrijk_kleuteronderwijs/
- https://www.klasse.be/762391/kennisrijk-curriculum-kleuters/
- https://www.jsw.nl/professionalisering/bouwen-aan-blijvend-begrip-met-kennismuren/?content-type=free
- https://kleutergewijs.wordpress.com/2025/06/18/hoe-creeer-je-kennisrijke-contexten-voor-kleuters/
- https://www.klasse.be/729281/meer-inzettten-op-kennis-bij-kleuters/
- https://expertis.nl/artikel-uit-vakblad/goed-onderwijs-zonder-methode/
- https://earlyyearsblog.nl/2026/03/20/van-zandbak-tot-tijdreis-kennisrijk-thematisch-werken-met-archeologie-in-de-kleutergroep/
- https://www.kennisrotonde.nl/vraag-en-antwoord/ontwikkeling-van-kleuters-stimuleren-via-werken-met-themas
- https://kleutergewijs.wordpress.com/2025/10/01/van-spel-naar-rijke-kennis-effectieve-didactiek-voor-jonge-kinderen/
- https://kleutergewijs.wordpress.com/2026/02/04/differentieren-in-de-kleuterklas-minder-individueel-meer-samen-groeien/
- https://www.klasse.be/771831/hoe-je-alle-kleuters-spreekkansen-geeft/?utm_source=flexmail&utm_medium=e-mail&utm_campaign=sd2026w23&utm_content=deze+andere+tips
- www.inspirerendkleuteronderwijs.be
- https://thomasmore.be/nl/vlaanderen-kennisrijk-kansrijk
  https://www.klasse.be/790863/meer-kennis-voor-kleuters-5-bezorgdheden-onder-de-loep/

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

Bronnen

OP.STAP
leerroutes voor iedereen

Bronnen effectieve didactiek

- Coussement, S., & Dejonckheere, P. (2025). *Leidraad onderwijs vanuit hoge verwachtingen*. Stichting Leerpunt.
- Hollingsworth, J., & Ybarra, S. (2020). *Expliciete directe instructie 2.0: Tips en technieken voor een goede les* (M. Schmeier, Bewerking; C. Höyng, Red.; R. Bijman, Ill.). Uitgeverij Pica.
- Leerpunt. (2022). *Feedback geven aan leerlingen*. https://leerpunt.be/aan-de-slag/toolkit-leren-lesgeven/feedback-geven-aan-leerlingen
- Surma, T., Vanhoyweghen, K., Sluijsmans, D., Camp, G., Muijs, D., & Kirschner, P. A. (2019). *Wijze lessen: twaalf bouwstenen voor effectieve didactiek*. Meppel: Ten Brink Uitgevers.

Schreiner, G., & Jacobs, R. (2023). *Teach like a champion 3.0: het jonge kind : 24 praktische technieken om jonge kinderen laat schitteren*.

Bronnen Krachtig aan de slag met je basisaanbod

- https://www.klasse.be/762391/kennisrijk-curriculum-kleuters/
- https://kleutergewijs.wordpress.com/2025/06/18/hoe-creeer-je-kennisrijke-contexten-voor-kleuters/
- https://kleutergewijs.wordpress.com/2025/10/01/van-spel-naar-rijke-kennis-effectieve-didactiek-voor-jonge-kinderen/

Bedankt